

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PRIMOŽ ZAKRAJŠEK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PRISPEVKI ZA SOCIALNO VARNOST V SLOVENIJI IN ANALIZA
NEPRAVILNEGA ZAVAROVANJA SAMOSTOJNIH
PODJETNIKOV POSAMEZNIKOV**

Ljubljana, maj 2011

PRIMOŽ ZAKRAJŠEK

IZJAVA

Študent Primož Zakrajšek izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Andreje Cirman, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PRISPEVKI ZA SOCIALNO VARNOST	2
1.1 Definicija prispevkov za socialno varnost.....	2
1.2 Pravne podlage	5
1.3 Zakon o prispevkih za socialno varnost	5
1.4 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za socialno varnost	6
1.5 Analiza obremenitve s prispevki za socialno varnost v Sloveniji in drugih državah Evropske unije	7
2 PRISPEVKI ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE.....	10
2.1 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju	10
2.1.1 Prostovoljno vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje	12
2.2 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	13
2.3 Zakon o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja.....	14
3 PRISPEVKI ZA OBVEZNO ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE	15
3.1 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju	15
3.2 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje	17
4 PRISPEVKI ZA STARŠEVSKO VARSTVO IN ZA ZAPOSLOVANJE.....	18
4.1 Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih	18
4.2 Zakon o urejanju trga dela.....	18
4.3 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za starševsko varstvo in za zaposlovanje	19
5 SAMOSTOJNI PODJETNIK POSAMEZNIK IN NEPRAVILNA PRIJAVA V ZAVAROVANJE	20
5.1 Samostojni podjetnik posameznik.....	20
5.1.1 Opredelitev samostojnega podjetnika posameznika.....	20
5.1.2 Pričetek opravljanja dejavnosti	20
5.1.3 Vodenje poslovnih knjig	22
5.1.4 Zavarovalna osnova.....	22
5.1.5 Nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov	23
5.1.6 Ugotavljanje zavarovalnega razmerja zavarovanca	24
5.2 Praktičen primer različnih obračunov prispevkov za socialno varnost.....	25
5.2.1 Prijava v zavarovanje	25
5.2.2 Obračun prispevkov za socialno varnost.....	26
5.2.3 Obračun prispevkov za prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje in obračun pavšalnih prispevkov.....	28
5.2.4 Obračun prispevkov za socialno varnost po spremembi lastnosti zavarovanja	30
5.2.5 Finančne posledice posameznega zavarovanja	33
SKLEP	34
LITERATURA IN VIRI	37

KAZALO SLIK

Slika 1: Struktura davčnih prihodkov v konsolidirani globalni bilanci javnega financiranja za leto 2009.....	4
Slika 2: Postopek prijave samostojnega podjetnika posameznika	21
Slika 3: Postopek prijave osebe A.....	26

KAZALO TABEL

Tabela 1: Obremenitev s prispevki za socialno varnost v % od BDP.....	8
Tabela 2: Stopnje prispevkov za socialno varnost (PSV) v izbranih državah OECD in v Sloveniji v letu 2009 (% bruto plače)	9
Tabela 3: Izračun obveznih prispevkov za socialno varnost za samostojnega podjetnika za obdobje januar 2004-december 2005	27
Tabela 4: Izračun obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – prostovoljna vključitev v obvezno zavarovanje za obdobje januar 2004-december 2005.....	28
Tabela 5: Prikaz pavšalnih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in pavšalnih prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje za obdobje januar 2004-december 2005	29
Tabela 6: Izračun obresti od obračunanih prispevkov za socialno varnost po medbančni obrestni meri.....	31
Tabela 7: Izračun zamudnih obresti od obračunanih prispevkov za socialno varnost.....	32
Tabela 8: Izračun zneska razlike med obema vrstama zavarovanja.....	33

UVOD

Republika Slovenija je po ustavi socialna država, ki državljanom zagotavlja uresničevanje temeljnih (socialnih) pravic tako, da z zakoni in podzakonskimi akti ureja področja socialnega zavarovanja. S plačilom prispevkov za socialno varnost se zavarovancem zagotavlja uveljavljanje pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zdravstvenega zavarovanja, starševskega zavarovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti. Prispevke za socialno varnost plačujejo delodajalci, delojemalci, v določenih primerih tudi država iz proračunskih sredstev. Socialna zavarovanja so obvezna in temeljijo na načelu solidarnosti med vsemi zavarovanci, ki omogoča vsakemu od njih uveljavljanje pravic pod enakimi pogoji. Vsak prispeva skladno s svojo dohodkovno zmožnostjo.

Predmet obravnave diplomskega dela je prikaz izogibanja plačevanja prispevkov za socialno varnost samostojnega podjetnika posameznika. Primerjal bom izračun prispevkov, ki bi jih samostojni podjetnik posameznik moral plačati, z izračunom prispevkov, ki jih samostojni podjetnik posameznik zaradi namernega izogibanja plačevanja prispevkov dejansko plača. Razlika, ki nastane zaradi izogibanja plačevanja prispevkov, pomeni izgubo denarnih sredstev za obe blagajni in za proračun. Poseben poudarek bom namenil postopkom in ukrepom, ki bi jih bilo potrebno izvajati za preprečitev takšnega ravnanja.

Pričujoče diplomsko delo bo v prvem delu opredelilo prispevke za socialno varnost. Predstavljene bodo pravne podlage socialnega zavarovanja. Država jih regulira z zakoni. Področje obračunavanja in plačevanja prispevkov za socialno varnost ureja Zakon o prispevkih za socialno varnost. Prispevke za socialno varnost plačujejo zavarovanci in zavezanci, opredeljeni v zakonih posameznega zavarovanja. Glede na določitev oziroma opredelitev statusa zavarovanca po določilih zakona je določena osnova za obračun in plačilo prispevkov, določena je vrsta in stopnja prispevka in določena je pravica, ki si jo posamezni plačnik prispevkov zagotovi s plačilom le-teh.

V drugem delu in tretjem delu bosta obravnavani najpomembnejši in največji področji sistema socialne varnosti. To sta pokojninska in zdravstvena blagajna, ki ju predstavljata javna zavoda Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije. Oba zavoda na podlagi plačanih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter prispevkov za zdravstveno zavarovanje omogočata uveljavljanje pravic. Pravna podlaga za delovanje teh dveh področij sta Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju.

V četrtem delu bodo obravnavani še prispevki za starševsko varstvo in prispevki za zaposlovanje, ki jih urejata Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih ter Zakon o urejanju trga dela.

V petem delu bo predstavljeno zavarovanje samostojnega podjetnika in način, kako prihaja do namernega izogibanja plačila prispevkov za socialno varnost. Obravnavan bo primer, ko se samostojni podjetnik posameznik namerno napačno zavaruje. Takšne primere je kljub evidencam različnih organov težko ugotoviti. Ob ugotovitvi nepravilne prijave v obvezno zavarovanje Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije uvede postopek ugotavljanja lastnosti zavarovanca. Postopek ugotavljanja lastnosti zavarovanca in posledično postopek predpisa obveznosti in izterjave, ki ga izvaja davčni organ, je dolgotrajen ter večkrat neučinkovit; še posebno v primerih, ko se ugotavlja lastnost zavarovanca za daljše preteklo obdobje.

1 PRISPEVKI ZA SOCIALNO VARNOST

1.1 Definicija prispevkov za socialno varnost

Sistemi socialne varnosti, ki se financirajo pretežno s prispevki, so sistemi socialnega zavarovanja in so značilni za države kontinentalne Evrope (Stanovnik, 2008, str. 190). Sistem socialnega zavarovanja dobro deluje v razmerah visoke zaposlenosti in stabilnih zaposlitev. Duhovni oče socialnega zavarovanja Otto Bismarck je tako zavarovanje uvedel že leta 1891. Socialno zavarovanje je definirano z naslednjimi osnovnimi elementi (Stanovnik, 2008, str. 191):

- Financirano je s prispevki delodajalcev in delojemalcev ter s prispevki države iz splošnih davčnih prihodkov ali namenskih davkov.
- Participacija je obvezna (z nekaj manjšimi omejitvami).
- Pravica zavarovanca je utemeljena zgolj z vplačanimi prispevki, brez kakršnih koli pogojevanj ali preizkusov.
- Prispevki in pravice so pogosto vezani na dohodek zavarovanca.

Javne davščine so obvezna, z zakonom naložena plačila, ki jih pobira država oziroma lokalne skupnosti zaradi preskrbe sredstev za kritje finančno-javnih potreb. Javne davščine delimo na davke, prispevke in takse (Pernek, Kostanjevec & Čampa, 2009, str. 33). Prispevki se ne uporabljajo za kritje splošnih javnih (proračunskih) potreb, temveč so namenski in se stekajo na poseben račun v korist sklada kakšne javnopravne organizacije (Pernek et al., 2009, str. 42).

Čeprav prispevki niso nova kategorija davščin (Angleži so jih poznali že v srednjem veku), jim posveča finančna teorija večjo pozornost šele v zadnjih desetletjih, ko narašča pomen njihove uporabe v sodobnih državah. Po mnenju teorije so prispevki mnogo bližji davkom, ker so prisilne narave in do javne storitve načeloma ne pride po želji posameznega koristnika (Žibert, 1993, str. 76). »Prispevki za socialno varnost so po obsegu največja skupina med

»veliko trojico« dajatev v našem sistemu javnih financ« (Čok, Stanovnik, Cirman, Prevolnik Rupel & Mrak, 2007, str. 43).

Iz definicij prispevkov različnih avtorjev izhaja, da so prispevki za socialno varnost obvezna denarna dajatev v sistemu javnih financ, ki se namensko zbira za posamezne vrste zavarovanj, to je za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti in zavarovanje za starševsko varstvo.

V zadnjih desetletjih so se v evropskih državah in enako v Sloveniji spremenili ekonomski pogoji poslovanja zaradi globalizacije (zunANJI dejavnik) in demografska razmerja zaradi podaljševanja življenjske dobe in nizke rodnosti (notranji dejavnik). Na evropski in na nacionalnih ravneh utemeljujejo, da so zaradi ohranitve dosežene ravni gospodarskega razvoja oziroma njegove rasti in vzdržnosti socialnih sistemov nujne reforme v gospodarskih, davčnih, zaposlovalnih, delovno-pravnih in socialnih sistemih, kar vzbuja precejšen odpor med prebivalstvom v državah Evropske unije (Bubnov-Škoberne, 2007, str. 6).

Razmišljanja glede socialne varnosti kot stroška dela so v Sloveniji dokaj deljena: medtem ko nekateri mladi ekonomisti trdijo, da je treba te stroške kar se da znižati, pa drugi opozarjajo na možne negativne posledice znižanja teh stroškov. To lahko privede do socialnih nemirov z vsemi težkimi posledicami (Novak, 2005, str. 285).

O izogibanju plačevanja prispevkov govorimo, kadar zaposleni in delodajalci ne plačajo predpisanih socialnih prispevkov oziroma jih ne plačajo v celoti. To predstavlja velik problem za financiranje programov socialnega zavarovanja v večini držav srednje in vzhodne Evrope, Latinske Amerike, Afrike in Azije (Bailey & Turner, 2001, str. 385).

Če zaposleni ne čutijo potrebe po plačevanju v javni pokojninski sistem, s čimer si zagotavljajo finančno stabilnost na stara leta, in jih v plačevanje ne more prepričati niti davčni organ, lahko pride do izogibanja plačevanja prispevkov. Davčni organ tako zbere manj prihodka, kot bi ga moral, zato morajo biti davčne stopnje višje, kar ima posledice na trgu dela (Manchester, 1999, str. 295).

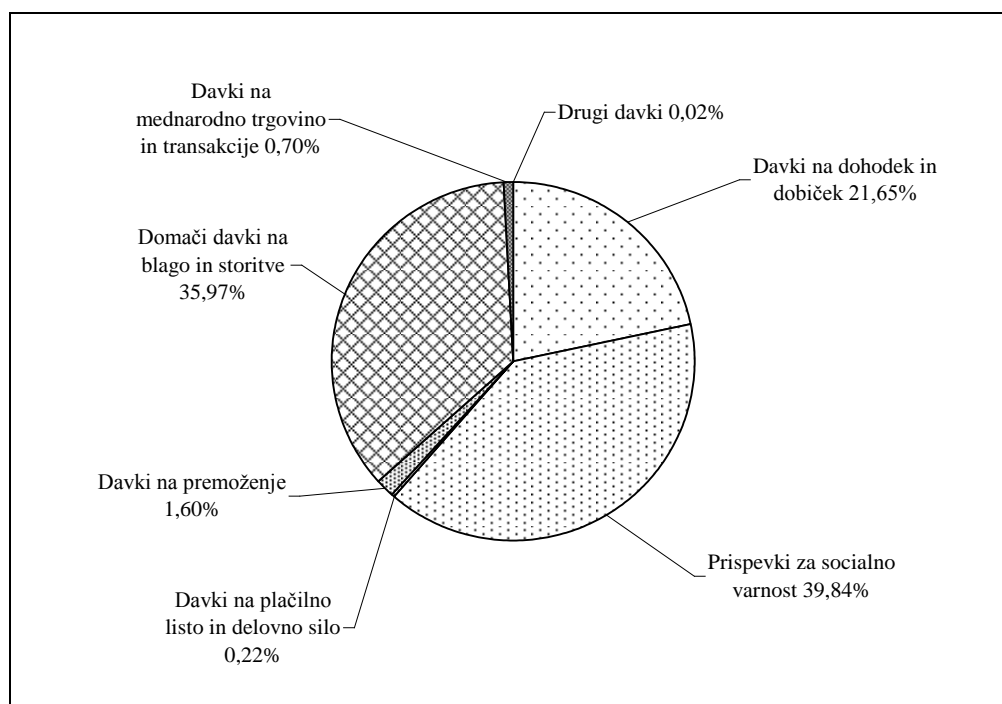
V Sloveniji se s plačanimi prispevki za socialno varnost zagotavljajo pravice iz socialnega zavarovanja. Gre za tako imenovano medgeneracijsko pogodbo, ko aktivni zavarovanci in drugi zavezanci za plačilo prispevkov zagotavljajo sredstva za izplačevanje pravic iz socialnega zavarovanja. Pri obveznem zdravstvenem zavarovanju gre za solidarnost, pri kateri imajo vsi upravičenci zagotovljene z zakonom predpisane pravice ne glede na višino vplačanih prispevkov. Pravice, ki imajo značaj nadomestila dohodka, to je nadomestilo za starševski dopust, nadomestilo plače v času začasne zadržanosti od dela, nadomestilo za brezposelnost in pokojnina, pa so odvisne od višine vplačanih prispevkov.

Sistem socialne varnosti je zasnovan tako, da v okviru svojih podsistemov poskuša zajeti čim več oseb, ki jih doletijo socialni primeri (generalizacija). Čeprav se socialne pravice s časom spreminjajo, nekatere se opuščajo ali ožijo, druge pa širijo oziroma pojavljajo na novo, je splošna smer v sodobni družbi postopna širitev pravic iz socialne varnosti (Vodovnik, 2009, str. 134).

Najpomembnejši področji sistema socialne varnosti sta pokojninsko in invalidsko ter zdravstveno področje. Obračunavanje in plačevanje prispevkov ter stopnje prispevkov za socialno varnost so določene z Zakonom o prispevkih za socialno varnost.

Na spodnji sliki je prikazana struktura davčnih prihodkov v konsolidirani globalni bilanci javnega financiranja za leto 2009. V konsolidirani globalni bilanci javnega financiranja so zajeti konsolidirani tokovi štirih blagajn javnega financiranja: državnega proračuna, pokojninsko invalidskega zavarovanja, zdravstvenega zavarovanja in proračunov občin. S konsolidacijo so izločeni transferni tokovi med posameznimi blagajnami.

Slika 1: Struktura davčnih prihodkov v konsolidirani globalni bilanci javnega financiranja za leto 2009

Vir: Bilten javnih financ 2/2011, str. 11 in 12.

Med davčnimi prihodki predstavljajo največji delež prispevki za socialno varnost z 39,84 %, na drugem mestu so domači davki na blago in storitve s 35,97 % in na tretjem mestu davki na dohodek in dobiček z 21,65 %. Drugi davki predstavljajo manj kot 3 % vseh davčnih prihodkov.

1.2 Pravne podlage

V Sloveniji je temeljni pravni vir Ustava Republike Slovenije (v nadaljevanju Ustava), ki določa, da je Slovenija pravna in socialna država. Ustavni zakon o spremembi 50. člena Ustave Republike Slovenije (UZ50) (2004) določa, da imajo državljani pod pogoji, določenimi z zakonom, pravico do socialne varnosti, vključno s pravico do pokojnine. Ustava v 50. členu nadalje določa, da država ureja obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje ter skrbi za njihovo delovanje.

Vsakdo ima v skladu z 51. členom Ustave pravico do zdravstvenega varstva pod pogoji, ki jih določa zakon. Zakon določa pravice do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev. Nikogar ni mogoče prisiliti k zdravljenju, razen v primerih, ki jih določa zakon.

Pravice invalidov določa 52. člen Ustave. Invalidom je v skladu z zakonom zagotovljeno varstvo in usposabljanje za delo. Otroci z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju in druge, huje prizadete osebe imajo pravico do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi. Izobraževanje in usposabljanje se financira iz javnih sredstev.

Ureditev obveznega zdravstvenega, pokojninskega in invalidskega ter drugega socialnega zavarovanja določajo posamezni zakoni, in sicer Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, Zakon o urejanju trga dela, Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih. Skupaj z Zakonom o prispevkih za socialno varnost ti zakoni omogočajo uresničevanje pravic in vire financiranja.

1.3 Zakon o prispevkih za socialno varnost

Zakon o prispevkih za socialno varnost (1996) (v nadaljevanju ZPSV) določa obračunavanje in plačevanje ter stopnje prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, obvezno zdravstveno zavarovanje, starševsko varstvo in za zaposlovanje.

Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o prispevkih za socialno varnost (2000) (v nadaljevanju ZPSV-C) je določeno, da prispevke za socialno varnost plačujejo zaposleni, zavarovanci, delodajalci, Republika Slovenija, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in drugi zavezanci. Glede obračunavanja, odmere in plačevanja prispevkov za socialno varnost, zamudnih obresti, prisilne izterjave, zastaranja, poročstva in drugih vprašanj postopka se poleg določb Zakona o prispevkih za socialno varnost uporabljajo tudi določbe Zakona o davčnem postopku.

Zavezanci obračunavajo in plačujejo prispevke za socialno varnost iz bruto plače, bruto nadomestil plače in od vseh drugih prejemkov iz delovnega razmerja, vključno s

stimulacijami in bonitetami, izplačanih v denarju, bonih ali v naravi. Prispevke plačujejo tudi od jubilejnih nagrad, odpravnin, solidarnostnih pomoči, povračil stroškov in regresa za letni dopust v delu, ki presega s predpisom določen znesek teh prejemkov.

ZPSV-C določa, da zavezanci, ki nimajo plač, plačujejo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje od zavarovalne ali druge osnove, določene v skladu s predpisi o obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Od iste osnove se plačujejo tudi prispevki za zdravstveno zavarovanje, prispevek za starševsko varstvo in prispevek za zaposlovanje, če z zakoni ni določeno drugače.

Posebna kategorija zavezancev za plačilo prispevkov za socialno varnost so kmetje, člani kmečkih gospodarstev in druge osebe, ki v Republiki Sloveniji samostojno opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic. Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje in starševsko varstvo plačujejo od zavarovalne osnove, določene v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Če niso vključeni v pokojninsko in invalidsko zavarovanje, plačujejo prispevek za zdravstveno zavarovanje od katastrskega dohodka kmetijskih in gozdnih zemljišč.

1.4 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za socialno varnost

V Sloveniji financirajo sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja zavarovanci, delodajalci in Republika Slovenija, deloma se potrebna sredstva zagotavljajo iz sredstev Kapitalske družbe in drugih virov, določenih z zakonom. V Sloveniji imamo tako kot v kontinentalni Evropi Bismarckov sistem socialne varnosti, ki naj bi se v celoti financiral s prispevki, ki so del javnih dajatev (Bešter, 1996, str. 11-23).

Prispevki za socialno varnost se plačujejo iz bruto prejemkov. Osnova za obračunavanje prispevkov so plače oziroma zavarovalne osnove in nadomestila plače za čas odsotnosti z dela. Od leta 1998 zavezanci plačujejo prispevke za socialno varnost tudi od vseh drugih prejemkov iz delovnega razmerja, vključno s stimulacijami in bonitetami. Prispevke se plačuje tudi od izplačil jubilejnih nagrad, odpravnin, solidarnostnih pomoči in povračil stroškov v delu, ki presegajo znesek določen s predpisom vlade, ter od regresov za letni dopust v delu, ki presega 70 % povprečne plače predpreteklega meseca zaposlenih v RS. Prispevki se ne plačujejo od odpravnin, izplačanih zaradi prenehanja delovnega razmerja iz operativnih razlogov in od premij prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja (Čok et al., 2007, str. 43).

Enotna določitev osnove za odmero davka in socialnih prispevkov je zelo primerna in smotna. To poenostavi in olajša postopek obdavčitve, zmanjšajo se administracija in stroški. V nekaterih državah se osnova za davek razlikuje od osnove za socialne prispevke. V številnih državah so nekatere vrste dohodkov izvzete iz davčne osnove, npr. dohodek iz

kmetijstva. Zaželeno je, da so osnove za davek in socialne prispevke čimbolj usklajene (Barrand, Ross & Harrison, 2004, str. 21).

V nekaterih državah se je združena izterjava prispevkov socialnega zavarovanja in davkov, zaradi bolj učinkovite uporabe virov, izkazala za bolj primerno. Združena izterjava prispevkov socialnega zavarovanja in drugih prispevkov je bolj učinkovita zaradi specializacije administrativne funkcije izterjave pri enem organu. Tak način je ustrežnejši, ker delodajalci in zaposleni plačujejo le enemu organu (Bailey & Turner, 2001, str. 390).

Zakon o davčnem postopku določa, da obvezne prispevke za socialno varnost obračunavajo zavezanci za prispevke v obračunu prispevkov za socialno varnost, razen kmetov in prostovoljno vključenih v obvezna zavarovanja, katerim prispevke za socialno varnost obračuna davčni organ z odločbo.

Obračun prispevkov morajo zavezanci v Sloveniji predložiti elektronsko preko portala eDavki. Zavarovanci, ki so zavezanci za obračun in plačilo prispevkov, prispevke obračunajo na predpisanem obrazcu ter ga do petnajstega v mesecu predložijo davčnemu organu. V tem roku morajo tudi plačati obračunane prispevke. V obračunu mora zavezanec navesti resnične, popolne in pravilne podatke in davčnega organa ne sme spraviti v zmotu. Če plačnik davka ni hkrati tudi zavarovanec, opravi izračun prispevkov za zavarovanca v obračunu davčnih odtegljajev hkrati z obračunom akontacije dohodnine. Obračun mora predložiti davčnemu organu najpozneje na dan izplačila. Na ta dan mora opraviti tudi plačilo obračunanih prispevkov in akontacije dohodnine.

1.5 Analiza obremenitve s prispevki za socialno varnost v Sloveniji in drugih državah Evropske unije

Razlike v obremenitvi s prispevki za socialno varnost so v državah Evropske unije (v nadaljevanju EU) ostale tudi po pridružitvi desetih novih držav leta 2004 in še dveh leta 2007. Do razlik v obremenitvi prihaja zaradi različnega vključevanja oziroma ne vključevanja določenih socialnih prispevkov v izračune obremenitev s prispevki za socialno varnost v % od BDP.

Prikaz obremenitve v skladu s standardi Evropskega sistema računov 1995 zagotavlja primerljivost podatkov med posameznimi državami. Za nove države članice EU so na voljo celotne serije podatkov od leta 2001 dalje, zato spodnja tabela prikazuje obremenitev s prispevki za socialno varnost v % od BDP za posamezne države EU za obdobje 2001-2008.

Tabela 1: Obremenitev s prispevki za socialno varnost v % od BDP

Država	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Avstrija	14,9	14,7	14,7	14,7	14,6	14,5	14,3	14,4
Belgija	14,1	14,3	14,2	13,9	13,6	13,5	13,6	13,9
Bolgarija	10,0	9,5	10,6	10,5	10,3	8,7	8,7	8,1
Češka	14,2	14,9	15,0	16,0	16,1	16,2	16,3	16,2
Ciper	6,8	6,7	7,0	7,7	8,3	7,8	7,5	7,7
Danska	1,7	1,2	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0
Estonija	10,7	11,0	10,6	10,3	10,3	10,2	10,8	11,8
Finska	12,0	11,9	11,8	11,7	12,0	12,1	11,9	12,1
Francija	16,1	16,2	16,4	16,2	16,3	16,4	16,2	16,1
Grčija	10,6	11,6	11,7	11,1	11,2	11,1	11,7	12,2
Irska	4,5	4,4	4,4	4,6	4,7	4,8	5,0	5,3
Italija	12,0	12,1	12,3	12,3	12,5	12,5	13,0	13,4
Latvija	9,2	9,3	8,9	8,7	8,4	8,8	8,7	8,2
Litva	8,9	8,6	8,5	8,4	8,1	8,4	8,6	9,0
Luksemburg	10,9	10,9	10,8	10,7	10,4	9,8	9,9	10,1
Madžarska	12,8	12,8	12,6	12,2	12,5	12,5	13,5	13,8
Malta	6,9	6,5	6,5	6,5	6,4	6,2	5,9	6,2
Nemčija	16,7	16,7	16,9	16,5	16,3	15,9	15,2	15,1
Nizozemska	13,7	13,3	13,8	13,9	12,9	14,0	13,5	14,5
Poljska	13,4	12,9	12,8	12,3	12,3	12,2	12,0	11,4
Portugalska	10,5	10,8	11,1	11,1	11,4	11,4	11,7	11,9
Romunija	10,9	10,7	9,4	9,1	9,6	9,7	9,7	9,3
Slovaška	14,3	14,6	13,8	13,1	12,7	11,7	11,7	12,0
Slovenija	14,5	14,3	14,2	14,2	14,2	14,0	13,7	14,1
Španija	12,2	12,1	12,2	12,2	12,1	12,1	12,2	12,3
Švedska	13,7	13,5	13,1	12,8	12,8	12,1	12,2	11,3
Združeno kraljestvo	6,2	5,9	6,3	6,6	6,7	6,8	6,7	6,8
EU-27*	11,2	11,2	11,1	11,1	11,0	10,9	10,9	11,0

Legenda: * Aritmetično povprečje.

Vir: Taxation trends in the European Union, 2011.

Iz tabele je razvidno, da med državami obstajajo velike razlike v obremenitvi s prispevki za socialno varnost. Delež obremenitve s prispevki za socialno varnost v BDP je bil leta 2008 največji na Češkem in je znašal 16,2 %. Sledile so ji Francija s 16,1 %, Nemčija s 15,1 % in Nizozemska s 14,5 %. Najmanjši delež obremenitve so imele Danska z 1 %, Irska s 5,3 %, Malta s 6,2 % in Združeno kraljestvo s 6,8 %. Med njimi je na šestem mestu Slovenija s 14,1 %.

Za EU-27 se je delež obremenitve s prispevki za socialno varnost v BDP leta 2008 v primerjavi z letom 2001 zmanjšal za 0,2 odstotne točke. Najbolj se je zmanjšal na Švedskem za 2,4 odstotne točke, na Slovaškem za 2,3 odstotne točke, na Poljskem za 2 odstotni točki in v Bolgariji za 1,9 odstotne točke. Največje povečanje je bilo na Češkem za 2 odstotni točki, v

Grčiji za 1,6 odstotne točke in na Portugalskem ter v Italiji za 1,4 odstotne točke. Delež obremenitve se je v Sloveniji zmanjšal za 0,4 odstotne točke, kar je nad povprečjem EU-27.

Do razlik v obremenitvi s prispevki za socialno varnost med državami prihaja tudi zaradi uporabe različnih sistemov socialne varnosti. V nekaterih državah se pravice financirajo pretežno s prispevki, v drugih pretežno z davčnimi prihodki, v tretjih pa s prispevki in davki. Spodnja tabela prikazuje stopnje prispevkov za socialno varnost v izbranih državah OECD in v Sloveniji v letu 2009, izražene v % bruto plače.

Tabela 2: Stopnje prispevkov za socialno varnost (PSV) v izbranih državah OECD in v Sloveniji v letu 2009 (% bruto plače)

Država	PSV zaposleni	PSV delodajalci	Skupaj PSV
Avstrija	18,06	21,63	39,69
Belgija	13,07	34,47	47,54
Češka	11,00	34,00	45,00
Finska	6,48	23,00	29,48
Francija	21,46	41,60	63,06
Grčija	16,00	28,06	44,06
Irska	4,00	8,50	12,50
Italija	9,49	32,08	41,57
Luksemburg	10,95	14,10	25,05
Madžarska	17,00	29,50	46,50
Nemčija	20,71	19,56	40,27
Poljska	22,71	18,43	41,14
Portugalska	11,00	23,75	34,75
Slovaška	13,40	26,20	39,60
Slovenija	22,10	16,10	38,20
Španija	6,35	29,95	36,30
Švedska	7,00	31,42	38,42
Združeno kraljestvo	11,00	12,80	23,80

Vir: OECD Tax Databas; Zakon o prispevkih za socialno varnost (ZPSV), 1996; Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prispevkih za socialno varnost (ZPSV-B), 1996; Zakon o spremembah Zakona o prispevkih za socialno varnost (ZPSV-D), 2001.

V tabeli je mogoče videti, da je med državami precejšnja razlika v obremenitvi plače s prispevki za socialno varnost. V Franciji je kar 63,06 % bruto plače obremenjene s prispevki za socialno varnost za zaposlene in za delodajalce. Franciji sledi Belgija s 47,54 %, Madžarska s 46,50 % in Češka s 45,00 %. Plača je najmanj obremenjena na Irskem z 12,50 %, v Združenem kraljestvu s 23,80 % in v Luksemburgu s 25,05 %.

Najbolj obremenjena s prispevki za socialno varnost za zaposlene je plača na Poljskem z 22,71 %, sledi ji Slovenija z 22,10 % in Francija z 21,46 %. Najmanj obremenjena pa je plača na Irskem s 4,0 %, v Španiji s 6,35 % in na Finskem s 6,48 %. Plača je najbolj obremenjena s

prispevki za socialno varnost za delodajalce v Franciji z 41,60 %, sledi ji Belgija s 34,47 %, Češka s 34,00 % in Italija z 32,08 %. Najmanj obremenjena pa je plača na Irskem z 8,50 %, v Združenem kraljestvu z 12,80 % in v Luksemburgu z 14,10 %. Med osemnajstimi izbranimi državami ima enajst držav večji % obremenitve plače s prispevki za socialno varnost za zaposlene in za delodajalce kot Slovenija.

2 PRISPEVKI ZA POKOJNINSKO IN INVALIDSKO ZAVAROVANJE

2.1 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

Z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (2006) (v nadaljevanju ZPIZ-1) je urejeno obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, obvezno dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, prostovoljno dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje in pokojninsko ter invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih varčevalnih računov. Pokojninsko in invalidsko zavarovanje je, razen v izjemnih primerih, obvezno in ni odvisno od volje posameznika.

Nosilec in izvajalec pokojninskega in invalidskega zavarovanja je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZPIZ), ki ima status javnega zavoda. V ZPIZ-1 so opredeljene določbe o zavarovancih, ki so vključeni v obvezno zavarovanje, in o tistih zavarovancih, ki se vključijo v obvezno zavarovanje prostovoljno.

ZPIZ-1 ureja sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi medgeneracijske solidarnosti. Medgeneracijska solidarnost se izvaja tako, da generacija, ki je aktivna, prispeva za upokojeno generacijo. Zavarovancem se na podlagi dela oziroma plačanih prispevkov in na podlagi solidarnosti ter vzajemnosti zagotavljajo pravica do pokojnine, poklicne rehabilitacije, nadomestila za invalidnost, dodatka za pomoč in postrežbo, invalidnine, odpravnine, do letnega dodatka, do premestitve in dela s krajšim delovnim časom od polnega, do povrnitve potnih stroškov in druge pravice.

Ustava določa, da mora država zagotavljati delovanje in razvoj obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, določiti mora stopnje prispevkov in obveznost plačevanja prispevkov delodajalcev in zavarovancev. Poleg tega mora določiti pravila, ki urejajo obveznost prijave v zavarovanje, način odmere, plačila in izterjave prispevkov in pogoje za priznanje, odmero ter uživanje pravic. Urediti mora tudi sistem matične evidence in nadzor nad zagotavljanjem individualnih pravic.

Zavarovalno razmerje nastane z vzpostavitvijo pravnega razmerja, ki je podlaga za obvezno zavarovanje. Za zaposlene nastane z dnem vstopa v delovno razmerje, za samozaposlene pa z dnem vpisa v ustrezen razvid ali register. Nastanek pravnega razmerja sporoči delodajalec ali drug zavezanec za prijavo nosilcu zavarovanja z obvezno prijavo v zavarovanje.

Zavarovanci in delodajalci so dolžni sporočati podatke, ki so potrebni za odmero oziroma obračun in plačilo prispevkov in za nadzor nad plačevanjem ter izterjavo prispevkov. Evidence, vzpostavljene za nadzor nad plačevanjem javnih dajatev, tvorijo enoten sistem. Pravice iz obveznega zavarovanja pridobi zavarovanec izključno na podlagi plačila prispevkov in so sorazmerne zavarovančevi plači ali drugim dohodkom in vplačanim prispevkom.

V skladu z določbami ZPIZ-1 se obvezno zavarujejo zaposleni v Republiki Sloveniji, slovenski državljani, zaposleni pri tujcih, samozaposleni, kmetje, vrhunski športniki in šahisti, brezposelni, starš, ki skrbi za otroka, družinski pomočniki in vojaki naborniki. Samozaposleni so po ZPIZ-1 samostojni podjetniki posamezniki, samostojni umetniki, kulturni delavci, duhovniki, odvetniki, notarji, osebe, ki opravljajo samostojno dejavnost s področja zdravstva ali socialne varnosti ali farmacije, in druge osebe, ki opravljajo drugo dovoljeno dejavnost. Med samozaposlene zakon uvršča tudi družbenike zasebnih družb in zavodov v Republiki Sloveniji, ki so poslovodne osebe.

ZPIZ-1 določa, da se kmetje in člani kmečkih gospodarstev ter druge osebe, ki v Republiki Sloveniji samostojno opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic, obvezno pokojninsko in invalidsko zavarujejo, če ob vložitvi prijave v zavarovanje niso mlajši od 15 let in imajo zdravstveno sposobnost za opravljanje kmetijske dejavnosti, ki jo ugotavlja služba medicine dela, in na zavarovanega člana dosegajo najmanj tolikšen katastrski dohodek ali drug dohodek kmečkega gospodarstva, ki ustreza znesku minimalne plače.

Samozaposleni in kmetje opravljajo samostojno dejavnost kot edini poklic, če niso v delovnem razmerju, ne opravljajo druge dejavnosti, na podlagi katere so zavarovani, ali niso na šolanju. Zavarovanci opravljajo samostojno dejavnost kot glavni poklic, če so v delovnem razmerju s polovico ali manj kot polovico polnega delovnega časa in niso na šolanju. Zavarovanci, ki so zavarovani na podlagi delovnega razmerja manj kot polni delovni čas, se lahko za preostali delovni čas do polnega delovnega časa zavarujejo na podlagi določb ZPIZ-1, ki urejajo zavarovanje samozaposlenih in kmetov.

S 01.01.2000 je pričela veljati novela zakona, ki določa, da se obvezno zavarujejo družbeniki zasebnih družb in zavodov v Republiki Sloveniji, ki so poslovodne osebe in niso zavarovane na drugi podlagi. S tem se je razširil krog oseb, ki se mora vključiti v obvezno zavarovanje, kar je nekoliko popravilo neugodno razmerje med številom zavarovancev in številom upokojencev. Istočasno se je povečalo število tistih, ki prispevajo v sistem obveznega zavarovanja. V obvezno zavarovanje se lahko v določenih primerih prostovoljno vključijo tudi osebe, ki sicer ne izpolnjujejo pogojev za vključitev v obvezno zavarovanje.

Po 228. členu ZPIZ-1 Davčna uprava Republike Slovenije (v nadaljevanju DURS) opravlja nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter pobira, izterjuje, odpisuje, delno odpisuje oziroma dovoljuje odlog

ali obročno odplačevanje prispevkov za obvezno zavarovanje skladno s kriteriji, ki jih določi svet zavoda in vzpostavi ter vodi evidence o prispevkih, ki so jih izplačevalci plač ali nadomestil plačali za vsakega zavarovanca. Za način izterjave zapadlih prispevkov, nadzor nad plačevanjem in obračunavanjem prispevkov, zastaranje in zamudne obresti se smiselno uporablja zakon, ki ureja davčni postopek.

2.1.1 Prostovoljno vključeni v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje

ZPIZ-1 v 34. členu omogoča osebam, ki se niso ali se ne morejo vključiti v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, da se ob izpolnjevanju določenih pogojev prostovoljno vključijo v zavarovanje. Takšne osebe si lahko izberejo obseg pravic, za katerega se bodo zavarovale. Na podlagi izbranega ožjega ali širšega obsega pravic si izberejo tudi zavarovalno osnovo za plačevanje prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. V tovrstno zavarovanje se lahko vključijo državljani Republike Slovenije, ki nimajo obveznega zavarovanja in so dopolnili 15 let starosti ob izpolnjevanju pogojev za vključitev v prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Na podlagi Uredbe (EGS) 1408/71 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in člane njihovih družin, ki se gibljejo v skupnosti, se v to vrsto zavarovanja lahko vključijo tudi določene osebe iz tujih držav. Prav tako pa se na podlagi mednarodnega sporazuma vključijo tudi državljani tretjih držav, za katere ta Uredba ne velja.

Po 34. členu ZPIZ-1 se lahko prostovoljno vključijo v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje osebe, kadar izpolnjujejo enega izmed pogojev:

- so na neplačanem dopustu;
- traja suspenz pogodbe o zaposlitvi;
- so na dodiplomskem oziroma na podiplomskem šolanju;
- služijo vojaški rok, opravljajo naloge nadomestne civilne službe ali se usposabljaajo za rezervni sestav policije;
- skrbijo za otroka, mlajšega od sedmih let oziroma za invalidno osebo, ki je nezmožna za samostojno življenje in delo, ali za uživalca dodatka za pomoč in postrežbo;
- opravljajo samostojno kmetijsko dejavnost in na zavarovanega člana ne dosegajo najmanj tolikšnega katastrskega dohodka ali drugega dohodka kmečkega gospodarstva, ki ustreza znesku minimalne plače;
- so kot brezposelne osebe vpisani v katero od evidenc pri zavodu za zaposlovanje. Zavod za zaposlovanje obvesti zavod o izbrisu osebe iz evidence brezposelnih;
- bivajo v tujini kot zakonci oziroma kot zunajzakonski partnerji zavarovancev, poslanih na delo ali usposabljanje v tujino;
- so kot invalidi v varstvenih delavnicah;
- so na strokovnem izpopolnjevanju ali na specializaciji po prenehanju obveznega zavarovanja;

- so zaposleni s krajšim delovnim časom od polnega, vendar le za razliko do polnega delovnega časa;
- tujci, če je tako določeno z mednarodnim sporazumom;
- državljani Republike Slovenije se lahko v roku šestih mesecev po prenehanju obveznega zavarovanja prostovoljno vključi v zavarovanje, če je bil v zadnjih desetih letih najmanj pet let vključen v obvezno zavarovanje.

2.2 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje se obračunajo od osnove za plačilo prispevkov, ki je različna glede na kategorijo zavarovanca. Osnove za plačilo prispevkov za obvezno zavarovanje po 207. členu ZPIZ-1 so:

- za zaposlene v Republiki Sloveniji in državljane Republike Slovenije, zaposlene pri tujcih – plača oziroma nadomestilo plače,
- za samozaposlene, državljane Republike Slovenije, zaposlene v tujini, kmete, vrhunske športnike in šahiste ter osebe, ki so prostovoljno vključene v zavarovanje – zavarovalna osnova,
- za vajence, brezposelne, ki prejemajo denarno nadomestilo za primer brezposelnosti, starše, družinske pomočnike, vojake nabornike in državljane med prostovoljnim usposabljanjem za zaščito in reševanje – prejemek, ki ga prejemajo skladno s posebnimi predpisi,
- za brezposelne, ki jim zavod za zaposlovanje plačuje prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje do izpolnitve pogojev za priznanje pravice do pokojnine – zadnje denarno nadomestilo, ki ga je prejel zavarovanec.

Po 210. členu ZPIZ-1 osebe, ki so prostovoljno vključene v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, plačujejo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje od osnove, ki jo prosto izberejo, vendar najmanj od zneska v višini 60 % povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova. Najvišja osnova za plačevanje prispevkov za prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ne sme presegati zneska v višini 2,4 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova.

Najnižja osnova za obračun prispevkov je minimalna plača. Znesek minimalne plače znaša od 1. januarja 2011 dalje 748,10 €.

Zaposleni plačujejo prispevke za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje zavarovanca po stopnji 15,50 % od osnove, njihovi delodajalci pa po stopnji 8,85 % od osnove. Samozaposleni, vrhunski športniki, vrhunski šahisti in osebe, ki so se prostovoljno

vključile v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, plačujejo prispevke za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje zavarovanca in delodajalca, to je 24,35 % od osnove.

Brezposelni, ki prejemajo nadomestilo za brezposelnost, plačujejo prispevke za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje zavarovanca po stopnji 15,50 % od osnove, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje pa prispevek delodajalca po stopnji 8,85 % od osnove. Brezposelnim, ki ne prejemajo nadomestila za brezposelnost, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje plačuje prispevek zavarovanca in delodajalca do izpolnitve pogojev za priznanje pravice do pokojnine.

Kmetje in člani kmečkega gospodarstva, ki opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini in glavni poklic, plačujejo prispevke za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje kot zavarovanci po stopnji 15,50 % od osnove, prispevek delodajalca po stopnji 8,85 % od osnove pa jim plačuje Republika Slovenija.

Samozaposleni in kmetje so se v ureditvah, ki so veljale do leta 2006, lahko samostojno uvrščali v posamezne zavarovalne osnove in si posredno sami določali višino pokojninske osnove za odmero pokojnine. Na začetku delovne dobe so se odločali za nižje zavarovalne osnove, v času pred upokojitvijo so se uvrstili v višje zavarovalne osnove in si s tem zagotovili boljše pokojnine kot zaposleni, ki neposrednega vpliva na višino pokojninske osnove niso imeli. S takšno ureditvijo je prihajalo do špekulacij, zato so bile s spremembo ZPIZ-1 leta 2006 zakonsko določene zavarovalne osnove za samozaposlene in kmete.

2.3 Zakon o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Zakon o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (2000) (v nadaljevanju ZMEPIZ) ureja matično evidenco zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ureditev matične evidence s posebnim zakonom določa 203. člen ZPIZ-1.

Upravljevec matične evidence je ZPIZ. Matična evidenca vsebuje podatke, ki so potrebni za izvajanje invalidskega in pokojninskega zavarovanja in za vodenje različnih postopkov za uveljavljanje pravic in zahtevkov ZPIZ-a. Določene naloge matične evidence (prijava na obrazcu M-1, odjava na obrazcu M-2 in prijava sprememb podatkov na obrazcu M-3) na podlagi pogodbe izvaja Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZZZS).

Namen matične evidence je tekoče in sprotno zbiranje podatkov, na podlagi katerih se da v vsakem trenutku ugotoviti, ali oseba, ki pravico uveljavlja, izpolnjuje pogoje za priznanje pravice. Z začetkom veljave ZPIZ-1 leta 2000 se matična evidenca uporablja tudi za kontrolo

tekočega plačevanja prispevkov za vse osebe, ki so prijavljene v zavarovanje, saj se v zavarovalno dobo všttevajo le obdobja zavarovanja, za katera so bili prispevki plačani.

Podatki se v matično evidenco vnesejo na podlagi prijav, ki jih sporočijo delodajalci in samozaposleni. Prijavno-odjavna služba ZZZS za vsakega zavarovanca posreduje podatke o prijavi v zavarovanje, odjavi iz zavarovanja oziroma prijavi sprememb med zavarovanjem pristojni enoti DURS v elektronski obliki. Podatki se posredujejo zaradi obračunavanja, nadzora nad plačevanjem in prisilne izterjave prispevkov.

ZMEPIZ določa tudi roke za vložitev prijav in vnos podatkov v matično evidenco. Za prijavo v zavarovanje, odjavo iz zavarovanja in prijavo spremembe med zavarovanjem je rok osem dni od dneva nastopa dela ali izpolnitve pogojev za vstop v zavarovanje ali od izdaje odločbe o lastnosti zavarovanca oziroma od dneva prenehanja dela ali zavarovanja, oziroma od dneva nastanka spremembe med zavarovanjem. Za prijavo podatkov o ugotovljeni zavarovalni dobi in plačah oziroma osnovah in prijavo podatkov o nadomestilih plač je rok do 30. aprila tekočega leta za preteklo koledarsko leto. Za prijavo spremembe podatkov o zavarovalni dobi in plačah oziroma osnovah ter prijavo spremembe podatkov o nadomestilih plač je rok osem dni od dneva, ko je bila ugotovljena sprememba poslanih podatkov.

3 PRISPEVKI ZA OBVEZNO ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE

3.1 Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (2006) (v nadaljevanju ZZVZZ) ureja sistem zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, določa nosilce družbene skrbi za zdravje in njihove naloge, zdravstveno varstvo v zvezi z delom in delovnim okoljem, ureja odnose med zdravstvenim zavarovanjem in zdravstvenimi zavodi ter uveljavljanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja. Zdravstveno varstvo obsega sistem družbenih, skupinskih in individualnih aktivnosti, ukrepov in storitev za krepitev zdravja, preprečevanje bolezni, zgodnje odkrivanje, pravočasno zdravljenje, nego in rehabilitacijo zbolelih in poškodovanih. Poleg tega obsega tudi pravice iz zdravstvenega zavarovanja, s katerimi se zagotavlja socialna varnost v primeru bolezni, poškodbe, poroda ali smrti.

ZZS je nosilec obveznega zdravstvenega zavarovanja. Obvezno zavarovanje obsega zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela in zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Z obveznim zavarovanjem se zavarovanim osebam v obsegu, ki ga določa ZZVZZ, zagotavlja plačilo zdravstvenih storitev, nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela, pogrebna in posmrtnina ter povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev. Zavarovane osebe so zavarovanci in njihovi družinski člani. Sistem temelji na načelu solidarnosti med zavarovanci, ki zagotavlja vsem uveljavljanje pravic pod enakimi pogoji.

Vir sredstev za obvezno zavarovanje so prispevki, ki jih plačujejo zavarovanci, delodajalci in drugi z zakonom določeni zavezanci. Prispevki se plačujejo od osnov, določenih z ZZVZZ, po proporcionalnih stopnjah.

ZZVZZ in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (2008) določata, da za zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela plačujejo:

- prispevek za vse pravice - osebe v delovnem razmerju, osebe v delovnem razmerju, poslani na delo v tujino, osebe, zaposlene pri tujih in mednarodnih organizacijah in ustanovah ter njihovi delodajalci, in osebe, zaposlene pri tujem delodajalcu, osebe, ki opravljajo samostojno gospodarsko dejavnost, lastniki zasebnih podjetij, vrhunski športniki in vrhunski šahisti;
- prispevek za pravice do zdravstvenih storitev, povračila potnih stroškov, pogrebno in posmrtnino – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje za brezposelne osebe, ZPIZ za upokojence, Republika Slovenija za invalide vojne, prizadete odrasle osebe, uživalce trajnih socialnih pomoči in vojaške obveznike in občine za otroke do 18. leta starosti, ki niso zavarovani po starših;
- prispevek za zdravstvene storitve in povračila potnih stroškov – kmetje in člani njihovih gospodarstev, upokojenci s pokojnino iz tujine, osebe, zavarovane pri tujem nosilcu zavarovanja, občine za nezavarovane osebe in občine za otroke do 18. leta starosti, ki niso zavarovani po starših;
- prispevek za nadomestila, pogrebno in posmrtnino – kmetje, ki so pokojninsko in invalidsko zavarovani.

Za zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni plačujejo:

- prispevek za vse pravice – delodajalci za osebe v delovnem razmerju, osebe v delovnem razmerju, poslani na delo v tujino, osebe, zaposlene pri tujih in mednarodnih organizacijah in ustanovah, in osebe, ki opravljajo samostojno gospodarsko dejavnost, lastniki zasebnih podjetij, vrhunski športniki, vrhunski šahisti in kmetje, ki so pokojninsko in invalidsko zavarovani;
- prispevek za pravice do zdravstvenih storitev, povračila potnih stroškov in pogrebno ter posmrtnino – Republika Slovenija za vojaške obveznike, upravičence do starševskih nadomestil in za osebe, ki opravljajo splošno koristna in humanitarna dela, osebe, ki opravljajo dejavnost kot postranski poklic, in delodajalci za učence in študente pri praktičnem pouku in praksi.

Skupščina Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije predlaga Vladi Republike Slovenije stopnje prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje. Na predlog Vlade Republike Slovenije jih določi Državni zbor Republike Slovenije z zakonom. ZZZS je prenesel

pooblastila glede obračunavanja, nadzora plačevanja in izterjave prispevkov na Davčno upravo Republike Slovenije.

V ZZVZZ je določba, po kateri imajo samostojni podjetniki, lastniki zasebnih podjetij, kmetje, zaposleni pri tujem delodajalcu, vrhunski športniki in šahisti, upokojenci s pokojnino iz tujine, osebe, zavarovane pri tujem nosilcu zdravstvenega zavarovanja, zavarovanci, tuji študentje in osebe, ki si same plačujejo zavarovanje ter njihovi družinski člani, zadržane pravice do zdravstvenih storitev in denarnih dajatev iz naslova obveznega zdravstvenega zavarovanja za čas, ko nimajo poravnanih prispevkov. Do takrat lahko uveljavljajo na račun obveznega zdravstvenega zavarovanja le nujno zdravljenje. Za to skupino zavarovancev je značilno, da so zavezanci za plačilo prispevkov.

3.2 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje

Zaposleni plačujejo prispevke za obvezno zdravstveno zavarovanje zavarovanca po stopnji 6,36 % od osnove, njihovi delodajalci pa po stopnji 6,56 % od osnove. Delodajalci morajo plačevati tudi prispevek za poškodbe pri delu in poklicne bolezni po stopnji 0,53 % od osnove. Samozaposleni, vrhunski športniki in vrhunski šahisti plačujejo prispevke za obvezno zdravstveno zavarovanca po stopnji 6,36 % od osnove in delodajalca po stopnji 6,56 % od osnove in prispevek za poškodbe pri delu ter poklicne bolezni po stopnji 0,53 % od osnove.

Brezposelni, ki prejemajo nadomestilo za brezposelnost, plačujejo prispevke za obvezno zdravstveno zavarovanje zavarovanca po stopnji 6,36 % od osnove, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje pa prispevek delodajalca po stopnji 6,56 % od osnove. Za brezposelne, ki prejemajo nadomestilo za brezposelnost, se ne obračuna prispevka za poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Kmetje in člani kmečkega gospodarstva, ki opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini in glavni poklic, plačujejo prispevke za obvezno zdravstveno zavarovanje zavarovanca po stopnji 6,36 % od osnove, plačujejo pa tudi prispevek za poškodbe pri delu in poklicne bolezni po stopnji 0,53 % od osnove.

Kmetje, člani njihovih gospodarstev in druge osebe, ki v Republiki Sloveniji opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic in niso pokojninsko in invalidsko zavarovani, plačujejo prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje od katastrskega dohodka kmetijskih in gozdnih zemljišč po stopnji 18,78 %. Za upokojence ZPIZ plačuje prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje po stopnji 5,96 % od osnove, to je od pokojnine z varstvenim dodatkom.

4 PRISPEVKI ZA STARŠEVSKO VARSTVO IN ZA ZAPOSLOVANJE

4.1 Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (2006) (v nadaljevanju ZSDP) ureja zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki iz tega izhajajo, družinske prejemke, pogoje in postopek uveljavljanja posameznih pravic ter druga vprašanja glede izvajanja tega zakona. Pravice po tem zakonu so pravice iz naslova zavarovanja za starševsko varstvo in pravice do družinskih prejemkov.

Pravice so vezane na otroka in jih lahko uveljavlja eden od staršev, če z zakonom ni drugače določeno. Zavarovancem se z zavarovanjem po načelih vzajemnosti in solidarnosti zagotavljajo pravice vezane na starševske obveznosti.

Zavarovanci za starševsko varstvo so osebe v delovnem razmerju, osebe v delovnem razmerju, poslani na delo v tujino, osebe, zaposlene pri tujih in mednarodnih organizacijah in ustanovah, osebe, ki opravljajo samostojno gospodarsko dejavnost, poslovodne osebe gospodarskih družb in direktorji zasebnih zavodov, kmetje in člani njihovih gospodarstev, brezposelne osebe, ki prejemajo nadomestilo, prejemniki nadomestila za čas zadržanosti od dela po prenehanju delovnega razmerja, osebe, ki prejemajo starševsko nadomestilo, in brezposelne osebe, ki so vključene v javna dela.

Za starševsko varstvo se plačuje prispevek zavarovanca in prispevek delodajalca. Višina prispevka se določi z zakonom. Prispevki se plačujejo v proračun Republike Slovenije.

Osnova za plačilo prispevkov je enaka osnovi za plačilo prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Obračunavanje prispevka, rok za plačilo, izterjava, vračilo preveč plačanega prispevka, zamudne obresti, odpis zaradi neizterljivosti, poročstva, zastaranje in kaznovanje se izvaja po predpisih, ki urejajo davčni postopek in plačevanje prispevkov za socialno varnost.

4.2 Zakon o urejanju trga dela

Zaposlovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, upravljanje sistema in način izvajanja strokovnih nalog na tem področju je urejal Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Od 01.01.2011 dalje to področje ureja Zakon o urejanju trga dela (2010). Novi zakon ureja ukrepe na trgu dela, s katerimi se zagotavlja izvajanje javne službe na področju zaposlovanja in ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter delovanja sistema zavarovanja za primer brezposelnosti. Zakon med novostmi uvaja tudi to, da se v pravni red Republike Slovenije vključuje tudi direktive EU.

Za primer brezposelnosti se zavarujejo osebe v delovnem razmerju, osebe, ki po prenehanju delovnega razmerja prejemajo nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela od Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije, nosilci javnih in drugih funkcij, zaposleni pri tujih in mednarodnih organizacijah in ustanovah, samozaposlene osebe, poslovodne osebe, družinski pomočnik, rejniki, upravičenci do starševskih nadomestil in prejemniki denarnega nadomestila za primer brezposelnosti.

Sredstva za pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti se po načelih vzajemnosti in solidarnosti zagotavljajo iz prispevkov delavcev, delodajalcev in prostovoljnih zavarovancev ter drugih zavezancev. Za zavarovanje za primer brezposelnosti se plačuje prispevek zavarovanca in prispevek delodajalca po stopnjah, določenih s posebnim zakonom. Prispevki se vplačujejo v proračun Republike Slovenije. Če vplačani prispevki ne zadoščajo za pokrivanje obveznosti za pravice, ki izhajajo iz zavarovanja za primer brezposelnosti, se sredstva zagotavljajo iz drugih proračunskih virov.

Osnova za plačilo prispevkov je enaka osnovi za plačilo prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Pri zavarovancih prostovoljnega zavarovanja, ki nimajo te osnove, se za plačilo prispevkov uporablja povprečna bruto plača v Republiki Sloveniji za predzadnji mesec pred mesecem, za katerega se plačuje prispevek.

4.3 Obračunavanje in plačevanje prispevkov za starševsko varstvo in za zaposlovanje

Zaposleni plačujejo prispevke za starševsko varstvo zavarovanca po stopnji 0,10 % od osnove, prav tako njihovi delodajalci. Prispevke za zaposlovanje plačujejo zaposleni po stopnji 0,14 %, njihovi delodajalci pa po stopnji 0,06 %.

Samozaposleni, vrhunski športniki in vrhunski šahisti plačujejo 0,20 % prispevka za starševsko varstvo zavarovanca in delodajalca. Prispevke za zaposlovanje zavarovanca plačujejo po stopnji 0,14 %, delodajalca pa po stopnji 0,06 % od osnove.

Brezposelni, ki prejemajo nadomestilo za brezposelnost, plačujejo prispevke za starševsko varstvo zavarovanca po stopnji 0,10 % od osnove, po isti stopnji prispevek delodajalca plačuje Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. Prispevke za zaposlovanje plačujejo brezposelni po stopnji 0,14 %, Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje pa po stopnji 0,06 %. Kmetje in člani kmečkega gospodarstva, ki opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini in glavni poklic, plačujejo 0,20 % prispevka za starševsko varstvo zavarovanca in delodajalca.

5 SAMOSTOJNI PODJETNIK POSAMEZNIK IN NEPRAVILNA PRIJAVA V ZAVAROVANJE

5.1 Samostojni podjetnik posameznik

5.1.1 Opredelitev samostojnega podjetnika posameznika

Zakon o gospodarskih družbah (2009) (v nadaljevanju ZGD-1) določa, da je podjetnik fizična oseba, ki na trgu samostojno opravlja pridobitno dejavnost v okviru organiziranega podjetja. Samozaposleni so samostojni pri organiziranju poslovanja, samostojno določajo organizacijo dela, odločajo o gospodarjenju in finančnih vprašanjih. Njihov zaslužek je odvisen od vloženega kapitala, dela in njihovih sposobnosti. Niso homogena skupina in jih ekonomsko uvrščamo med uspešne ali tiste na robu preživetja. Pri svojem delu tvegajo pri poslovnih odločitvah in so izpostavljeni neuspehu, izgubi dohodka in posledično sredstev za preživljanje (Urbas, 2008, str. 482).

Samozaposlena oseba je oseba, ki je ekonomsko aktivna. Izvajanje aktivnosti vključuje motiv ustvarjanja dobička, čeprav se ne preverja, ali je dobiček dejansko ustvarjen ali ne. Hkrati se zahteva tudi negativni pogoj, to je, da se ekonomska aktivnost ne opravlja na podlagi pogodbe o zaposlitvi ali posebnega statusa uradnika ali javnega uslužbenca. Zahteva se tudi formalni pogoj, in sicer vpis v ustreznih register. Skupna značilnost vseh samozaposlenih je, da opravljajo delo samostojno in neodvisno (Strban, 2008, str. 347-348).

V ZPIZ-1 je določeno, da se obvezno zavarujejo osebe, ki kot svoj edini ali glavni poklic v Republiki Sloveniji opravljajo pridobitno dejavnost kot samostojni podjetniki posamezniki po Zakonu o gospodarskih družbah, vključno s fizičnimi osebami, ki se štejejo za obrtnike ali zasebne trgovce v skladu z zakonodajo, veljavno pred uveljavitvijo ZGD-1.

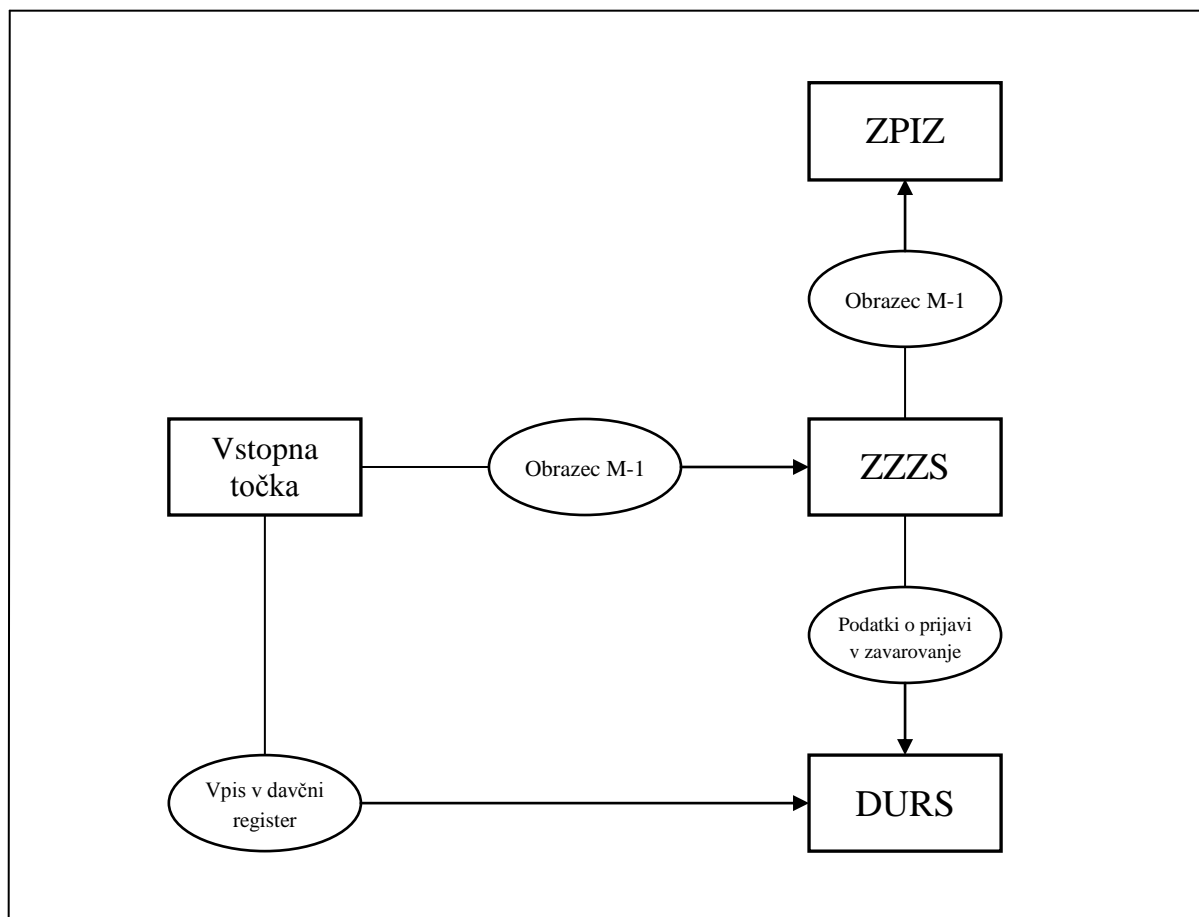
5.1.2 Pričetek opravljanja dejavnosti

Samostojni podjetnik posameznik mora pred pričetkom opravljanja dejavnosti svojo dejavnost po določenih ZGD-1 vpisati v Poslovni register Slovenije pri pristojni Agenciji za javne prihodke in evidence (v nadaljevanju AJ PES). Vpis samostojnih podjetnikov posameznikov v Poslovni register Slovenije (v nadaljevanju Register) se izvaja skladno z določili ZGD-1 in Uredbo o vodenju in vzdrževanju Poslovnega registra Slovenije. AJ PES samostojnemu podjetniku izda sklep o vpisu v Register.

Za prijavo samostojni podjetnik posameznik ne potrebuje osnovnega kapitala in lahko ob izpolnjevanju pogojev opravlja katerokoli z zakonom dovoljeno dejavnost. Za obveznosti iz poslovanja samostojni podjetnik posameznik odgovarja z vsem svojim premoženjem. Poslovanje je enostavnejše od drugih oblik organiziranja.

Po uvedbi projekta VEM (vse na enem mestu) se registracija samostojnega podjetnika izvede hitro in enostavno na vstopni točki VEM, to je na izpostavah AJPES, Gospodarski zbornici Slovenije, Obrtno-podjetniški zbornici Slovenije, DURS-u, upravnih enotah, Javni agenciji za podjetništvo in tuje investicije in pri notarjih. Registracija se lahko opravi tudi preko portala e-VEM. Na vstopni točki bodoči samostojni podjetnik poleg vpisa v Register uredi tudi prijavo davčnih podatkov. Izvede vpis v davčni register, določi način ugotavljanja davčne osnove od dohodka iz dejavnosti, določi način vodenja poslovnih knjig, odda zahtevek za izdajo identifikacijske številke za davek na dodano vrednost. Istočasno lahko uredi tudi prijavo v obvezno zavarovanje. Če zavezanec ne izvede prijave v obvezno zavarovanje na vstopni točki, mora v roku osem dni po vpisu v Register izvesti prijavo na obrazcu M-1 na ZZZS. ZZZS po vnosu podatkov iz obrazca v elektronsko evidenco obrazec fizično posreduje na ZPIZ, istočasno pa podatke o zavarovanju po elektronski poti posreduje na DURS.

Slika 2: Postopek prijave samostojnega podjetnika posameznika

5.1.3 Vodenje poslovnih knjig

Samostojni podjetniki so po ZGD-1 opredeljeni kot mali, srednji in veliki podjetniki. Za uvrstitev v posamezno vrsto podjetnika morajo izpolnjevati pogoje, določene z zakonom. Ob pričetku opravljanja dejavnosti nastopi po ZDavP-2 obveznost samostojnega podjetnika, da vodi poslovne knjige in sestavlja računovodske izkaze. Obveznost vodenja poslovnih knjig je predpisana z ZGD-1. V 73. členu ZGD-1 so določeni pogoji, pod katerimi samostojnemu podjetniku ni treba obvezno voditi poslovnih knjig po sistemu dvostavnega knjigovodstva. Podjetnik se lahko odloči, da vodi poslovne knjige po sistemu enostavnega knjigovodstva v skladu s SRS 39, če v zadnjem poslovnem letu ni prekoračil dveh od treh meril, in sicer da povprečno število delavcev ne presega tri, da so letni prihodki nižji od 42.000 € in da povprečna vrednost aktive, izračunana kot polovica seštevka vrednosti aktive na prvi in zadnji dan poslovnega leta, ne presega 25.000 €.

Obveznost vodenja poslovnih knjig je predpisana tudi s Pravilnikom o poslovnih knjigah in drugih davčnih evidencah za fizične osebe, ki opravljajo dejavnost. O odločitvi samostojnega podjetnika o načinu vodenja poslovnih knjig mora ta obvestiti pristojni davčni organ. Enkrat letno morajo biti poslovne knjige zaključene v skladu z ZGD-1 in Slovenskimi računovodskimi standardi.

5.1.4 Zavarovalna osnova

Samostojni podjetnik posameznik nima plače, zato prispevke za socialno varnost plačuje od zavarovalne osnove, ki se mu določi v skladu z 209. členom ZPIZ-1. Zavarovalna osnova se določi glede na doseženi dobiček zavarovanca, v katerem niso upoštevani obračunani prispevki za obvezno zavarovanje in znižanje ter povečanje davčne osnove, razen razlike v obrestih, skladno z zakonom, ki ureja dohodnino, in sicer:

- če dosežena davčna osnova ne preseže minimalne letne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji, najmanj v višini minimalne plače;
- če je davčna osnova med zneskom minimalne letne plače in povprečno letno plačo, najmanj v višini 60 % povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova;
- če je davčna osnova med eno in enoinpolkratno povprečno letno plačo, najmanj v višini 90 % povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova;
- če je davčna osnova med enoinpolkratno in dvakratno povprečno letno plačo, najmanj v višini 1,2 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova;

- če je davčna osnova med dvakratno in dvainpolkratno povprečno letno plačo, najmanj v višini 1,5 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova;
- če je davčna osnova med dvainpolkratno in trikratno povprečno letno plačo, najmanj v višini 1,8 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova;
- če je davčna osnova med trikratno in triinpolkratno povprečno letno plačo, najmanj v višini 2,1 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova;
- če je davčna osnova nad triinpolkratno povprečno letno plačo, najmanj v višini 2,4 povprečne plače za predzadnji mesec pred mesecem, v katerem se določa zavarovalna osnova.

Uvrstitev v zavarovalno osnovo se določi na podlagi zadnje odločbe o odmeri davka iz dejavnosti oziroma zadnjega obračuna akontacije dohodnine od dohodka, doseženega z opravljanjem dejavnosti, oziroma zadnje odločbe o odmeri dohodnine in glede na podatke o povprečni plači oziroma minimalni plači za leto, na katero se nanaša akontacija dohodnine od dohodka, doseženega z opravljanjem dejavnosti. Kot povprečna plača se šteje zadnji objavljeni podatek Statističnega urada Republike Slovenije. Prispevki se plačujejo od osnov, ki veljajo v tekočem obdobju. Podrobnejše določbe o postopku za razvrščanje v zavarovalne osnove so določene v pravilniku o postopku za razvrščanje v zavarovalne osnove, katerega je spremenil in dopolnil pravilnik o spremembah in dopolnitvah pravilnika o postopku za razvrščanje v zavarovalne osnove.

Zavarovalna osnova je najmanj v višini minimalne plače, največ pa od bruto najvišje pokojninske osnove. Ob začetku opravljanja dejavnosti samostojni podjetnik ob vstopu v zavarovanje izbere osnovo za plačevanje prispevkov za socialno varnost, ki ne sme biti manjša od višine minimalne plače.

5.1.5 Nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov

Na podlagi področne zakonodaje in danih pooblastil s strani ZPIZ in ZZZS je za nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov za socialno varnost pristojen DURS. DURS vodi davčni register kot enotno, z drugimi evidencami povezano informatizirano bazo podatkov. Podatke za davčni register prevzema od upravljavcev uradnih registrov.

Nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov za socialno varnost izhaja iz ZDavP-2. Davčni nadzor obsega nadzor nad izvajanjem oziroma upoštevanjem zakonov o obdavčenju in ZDavP-2. Izvaja se na podlagi formalne kontrole posredovanih obračunov in preverjanja pravilnosti obračunov prispevkov za socialno varnost. Zavezanci sami obračunajo prispevke v obračunu prispevkov in jih elektronsko posredujejo davčnemu organu. Tu se vrši

kontrola pravilnosti posredovanih obračunanih prispevkov. V določenih primerih, ko kontrolor ugotovi, da zavezanec ni predložil ustreznega obračuna prispevkov, ga pozove k predložitvi oziroma k popravku podatkov. Pri tej vrsti nadzora se ugotavlja nepravilnosti oziroma nedoslednosti pri posredovanju obračunov. Težje ali nemogoče pa je najti tiste zavezance, ki obračuna prispevkov niso posredovali, ker so se namerno zavarovali po drugi zavarovalni podlagi, kot bi se morali. Če samostojni podjetnik mesečno ne izpolni obveznosti obračuna in plačila prispevkov za socialno varnost, mu davčni organ izda odločbo, s katero ugotovi obveznost iz naslova prispevkov za socialno varnost in pripadajoče obresti ter določi rok plačila obveznosti.

5.1.6 Ugotavljanje zavarovalnega razmerja zavarovanca

Na podlagi ZMEPIZ in ZPIZ-1 je za ugotavljanje zavarovalnega razmerja oziroma lastnosti zavarovanca pristojen ZPIZ. Predlog oziroma pobudo za ugotavljanje lastnosti zavarovanca lahko v primeru, da nastane dvom o pravilnosti ali se ugotovi nepravilna ureditev obveznega zavarovanja zavarovanca, poda posameznik, delodajalec ali katerikoli organ, ki ugotovi nepravilni status.

Lastnost zavarovanca se ugotavlja v upravnem postopku z izdajo odločbe. Postopki ugotavljanja lastnosti zavarovanca so dolgotrajni zaradi rokov v upravnem postopku (rok za vročitev odločbe, rok za vložitev pritožbe na odločbo, rok za rešitev morebitne pritožbe, rok za pravnomočnost odločbe in izvršljivost). Šele po dokončnosti odločbe o ugotovitvi lastnosti zavarovanca, ki jo izda ZPIZ, se izvrši ustrezna prijava v obvezno zavarovanje pri prijavnoodjavni službi ZZZS. V odločbi ZPIZ-a je zavarovancu, ki je hkrati zavezanec za vložitev prijave v zavarovanje, naloženo, da izvrši prijavo v zavarovanje. Če zavezanec prijave ne izvrši v roku, navedenem v odločbi ZPIZ-a, prijavo v zavarovanje vloži ZPIZ po uradni dolžnosti. Podatki o prijavi zavarovanca (samostojnega podjetnika) v zavarovanje se po elektronskem mediju posredujejo na DURS, ki na podlagi pridobljenih podatkov izda odločbo, v kateri zavezancu (samostojnemu podjetniku) naloži obveznost plačila prispevkov za socialno varnost za celotno obdobje, ki je določeno v odločbi ZPIZ. Odločba davčnega organa je izvršljiva z vročitvijo zavezancu. Zavezanec ima možnost plačati naloženo obveznost v 30 dneh po vročitvi, po tem roku pa davčni organ prične z davčno izvršbo.

Pri ugotovitvi lastnosti zavarovanca za več preteklih let se z odločbo davčnega organa zavarovancu naložijo obveznosti in obresti, ki večinoma presegajo plačilno zmožnost zavarovanca. V teh primerih se izvede postopek izterjave, ki je prav tako dolgotrajen in neučinkovit zaradi nezmožnosti plačila s strani zavezanca. V času od uvedbe postopka za ugotavljanje lastnosti zavarovanca do začetka davčne izvršbe posamezni zavezanci odtujijo vse premoženje in se tako izognejo svojim obveznostim. Davčni organ v teh primerih šteje obveznost za pogojno izterljivo, saj se ne more poplačati v postopku davčne izvršbe, pravica do izterjave pa še ni zastarala.

5.2 Praktičen primer različnih obračunov prispevkov za socialno varnost

5.2.1 Prijava v zavarovanje

Oseba A se je s 01.01.2004 vpisala v register samostojnih podjetnikov. Odločila se je, da si zavarovanja na način, ki bi ga bila v skladu z zakonodajo dolžna izvesti, ne bo uredila. Prijavila se je na zavodu za zaposlovanje kot iskalec zaposlitve in zamolčala, da je priglasi samostojno dejavnost.

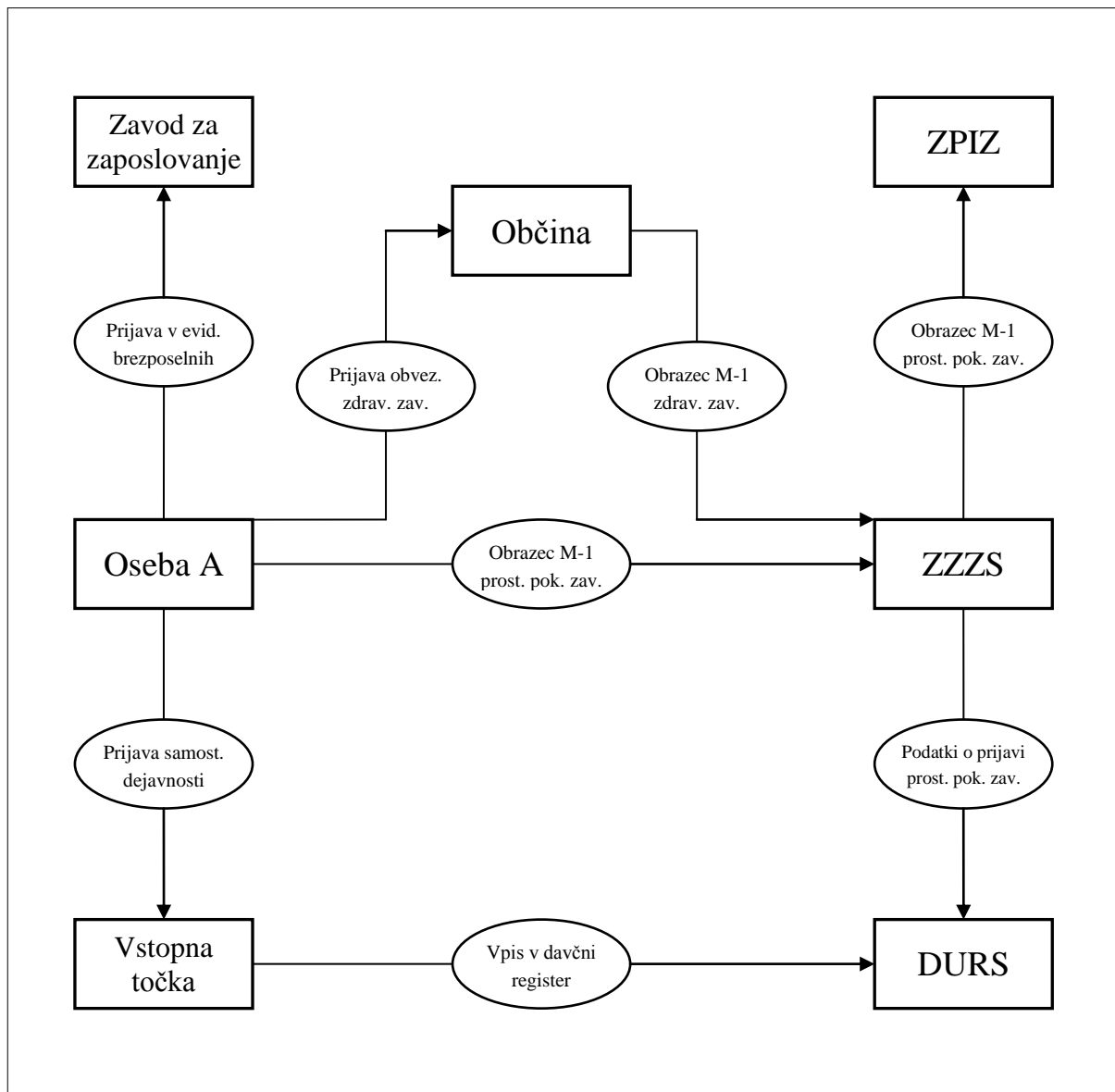
Obvezno zdravstveno zavarovanje si je na občini stalnega bivanja uredila kot državljan Republike Slovenije s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji, ki ni zavarovan iz drugega naslova. Občina je vložila obrazec M-1 na ZZZS za prijavo v obvezno zdravstveno zavarovanje. S tem je občina postala plačnik prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje.

Oseba A si je uredila tudi prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje s prijavo na ZZZS v zavarovanje na podlagi 34. člena ZPIZ-1 (zavarovalna podlaga 007). Ob urejanju prijave na ZZZS je predložila potrdilo zavoda za zaposlovanje, da je vpisana v evidenci iskalcev zaposlitve. Na zavodu za zaposlovanje je podpisala izjavo, da ne opravlja nobene svoje dejavnosti.

Ob vložitvi obrazca M-1 na ZZZS si je izbrala zavarovalno osnovo, od katere bodo obračunani prispevki za prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Izbrala je zajamčeno plačo in s tem ožji obseg pravic, za katere je zavarovana. Na osnovi tako urejenih zavarovanj je oseba A postala plačnik zgolj prispevka za prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Na podlagi vpisa osebe A v register samostojnih podjetnikov je davčni organ osebo A vpisal v davčni register. Glede na to, da se oseba A ni zavarovala iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti, je davčni organ osebo A uvrstil med samostojne podjetnike posameznike, ki niso zavarovani iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti. Naložil ji je obveznost plačevanja pavšalnih prispevkov za zdravstveno zavarovanje in pavšalnih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Istočasno pa je davčni organ osebi A naložil plačilo prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje iz naslova prostovoljnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Slika 3: Postopek prijave osebe A

5.2.2 Obračun prispevkov za socialno varnost

V spodnji tabeli so prikazani obračunani prispevki za socialno varnost za obdobje od 01.01.2004 do 31.12.2005, ki so jih obračunali in plačali samostojni podjetniki, zavarovani iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti. Prikazane prispevke bi morala obračunati in plačati tudi oseba A, če bi se pravilno obvezno zavarovala.

Tabela 3: Izračun obveznih prispevkov za socialno varnost za samostojnega podjetnika za obdobje januar 2004-december 2005

Mesec	Bruto zavarovalna osnova	Prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (24,35 % od osnove)	Prispevki za zdravstveno zavarovanje (13,45 % od osnove)	Prispevki za starševsko varstvo (0,20 % od osnove)	Prispevki za zaposlovanje (0,20 % od osnove)	Prispevki skupaj
Januar 2004	634,22	154,43	85,30	1,27	1,27	242,27
Februar 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
Marec 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
April 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
Maj 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
Junij 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
Julij 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
Avgust 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
September 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
Oktober 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
November 2004	654,52	159,38	88,03	1,31	1,31	250,03
December 2004	657,14	160,01	88,38	1,31	1,31	251,01
Januar 2005	657,14	160,01	88,38	1,31	1,31	251,01
Februar 2005	665,68	162,09	89,53	1,33	1,33	254,28
Marec 2005	681,66	165,98	91,68	1,36	1,36	260,38
April 2005	681,66	165,98	91,68	1,36	1,36	260,38
Maj 2005	681,66	165,98	91,68	1,36	1,36	260,38
Junij 2005	681,66	165,98	91,68	1,36	1,36	260,38
Julij 2005	681,66	165,98	91,68	1,36	1,36	260,38
Avgust 2005	681,52	165,95	91,67	1,36	1,36	260,34
September 2005	680,61	165,73	91,54	1,36	1,36	259,99
Oktober 2005	699,82	170,41	94,13	1,40	1,40	267,34
November 2005	695,74	169,41	93,58	1,39	1,39	265,77
December 2005	699,81	170,40	94,13	1,40	1,40	267,33
Skupaj		3.902,14	2.155,34	32,03	32,03	6.121,54

Vir: Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic 92/2003; Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic 17/2004; Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic 139/2004; Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic 17/2005; Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic 29/2005; Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-IF).

Iz tabele je razvidno, da bi oseba A, če bi bila zavarovana iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti, v dveh letih plačala 3.902,14 € prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 2.155,34 € prispevkov za zdravstveno zavarovanje, 32,03 € prispevkov za starševsko varstvo in 32,03 € prispevkov za zaposlovanje.

5.2.3 Obračun prispevkov za prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje in obračun pavšalnih prispevkov

Davčni organ je osebi A obračunal prispevke za prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje od zajamčene plače po skupni stopnji 24,35. Obračun je prikazan v spodnji tabeli.

Tabela 4: Izračun obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – prostovoljna vključitev v obvezno zavarovanje za obdobje januar 2004-december 2005

Mesec	Zavarovalna osnova	Prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (24,35 % od osnove)
Januar 2004	219,91	53,55
Februar 2004	219,91	53,55
Marec 2004	219,91	53,55
April 2004	219,91	53,55
Maj 2004	219,91	53,55
Junij 2004	219,91	53,55
Julij 2004	219,91	53,55
Avgust 2004	226,94	55,26
September 2004	226,94	55,26
Oktober 2004	226,94	55,26
November 2004	226,94	55,26
December 2004	226,94	55,26
Januar 2005	226,94	55,26
Februar 2005	226,94	55,26
Marec 2005	226,94	55,26
April 2005	226,94	55,26
Maj 2005	226,94	55,26
Junij 2005	226,94	55,26
Julij 2005	226,94	55,26
Avgust 2005	233,07	56,75
September 2005	233,07	56,75
Oktober 2005	233,07	56,75
November 2005	233,07	56,75
December 2005	233,07	56,75
Skupaj		1.321,72

Vir: Zakon o izvajanju dogovora o politiki plač za obdobje 2002–2004; Sklep o uskladitvi zajamčenega osebnega dohodka 2003; Zakon o izvajanju dogovora o politiki plač v zasebnem sektorju v obdobju 2004–2005.

Iz tabele je razvidno, da je oseba A v dveh letih plačala 1.321,72 € iz naslova prostovoljnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Prispevke za obvezno zdravstveno zavarovanje je v tem času zanjo plačevala občina stalnega bivanja.

Glede na uvrstitev osebe A med samostojne podjetnike posameznike, ki niso zavarovani iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti, je davčni organ osebi A obračunal pavšalne prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in pavšalne prispevke za zdravstveno zavarovanje. Obračun pavšalnih prispevkov je prikazan v spodnji tabeli.

Tabela 5: Prikaz pavšalnih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in pavšalnih prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje za obdobje januar 2004-december 2005

Mesec	Pavšalni prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	Pavšalni prispevki za obvezno zdravstveno zavarovanje	Pavšalni prispevki skupaj
Januar 2004	20,49	2,55	23,04
Februar 2004	20,49	2,55	23,04
Marec 2004	22,02	2,55	24,57
April 2004	22,02	2,55	24,57
Maj 2004	22,02	2,55	24,57
Junij 2004	22,02	2,55	24,57
Julij 2004	22,02	2,55	24,57
Avgust 2004	22,02	2,55	24,57
September 2004	22,02	2,55	24,57
Oktober 2004	22,02	2,55	24,57
November 2004	22,02	2,55	24,57
December 2004	22,02	2,55	24,57
Januar 2005	22,02	2,55	24,57
Februar 2005	22,02	2,55	24,57
Marec 2005	23,28	2,55	25,83
April 2005	23,28	2,55	25,83
Maj 2005	23,28	2,68	25,96
Junij 2005	23,28	2,68	25,96
Julij 2005	23,28	2,68	25,96
Avgust 2005	23,28	2,68	25,96
September 2005	23,28	2,68	25,96
Oktober 2005	23,28	2,68	25,96
November 2005	23,28	2,68	25,96
December 2005	23,28	2,68	25,96
Skupaj	538,02	62,24	600,26

Vir: Sklep o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja 2000; Sklep o spremembah sklepa o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja 2003; Sklep o spremembah sklepa o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja 2004; Sklep o spremembah sklepa o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja 2005; Sklep o spremembah in dopolnitvah sklepa o pavšalnih prispevkih za obvezno zdravstveno zavarovanje 2003; Sklep o pavšalnih prispevkih za obvezno zdravstveno zavarovanje 2005.

Iz tabele je razvidno, da je oseba A v dveh letih plačala 538,02 € pavšalnih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in 62,24 € pavšalnih prispevkov za zdravstveno zavarovanje.

5.2.4 Obračun prispevkov za socialno varnost po spremembi lastnosti zavarovanja

Davčni organ je ugotovil nepravilno zavarovanje osebe A. O tem je obvestil osebo A in podal predlog na ZPIZ za ugotavljanje lastnosti zavarovanca. Oseba A je že v letu 2005 na AJPES podala zahtevo za izbris iz Registra. Datum izbrisa je bil 31.12.2005.

ZPIZ je na pobudo DURS-a po uradni dolžnosti začel postopek ugotavljanja lastnosti zavarovanca za obdobje od 01.01.2004 do 31.12.2005. V upravnem postopku, ki je zaradi ugotavljanja dejstev in velikega števila vlog, trajal več kot eno leto, je ZPIZ z odločbo ugotovil lastnost zavarovanca za obdobje od 01.01.2004 do 31.12.2005. Z odločbo je ZPIZ osebi A naložil, da mora po dokončnosti odločbe v roku osem dni vložiti prijavo v obvezno zavarovanje iz naslova samostojnega podjetnika posameznika za obdobje od 01.01.2004 do 31.12.2005.

Oseba A je vedela, da ji bodo s prijavo v obvezno zavarovanje predpisane obveznosti plačila prispevkov za socialno varnost iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti za celotno obdobje od 01.01.2004 do 31.12.2005, zato prijave v obvezno zavarovanje ni uredila. Po preteku roka, navedenega v dokončni odločbi, je ZPIZ po uradni dolžnosti pri prijavnoodjavni službi ZZSZ vložil prijavo osebe A v obvezno zavarovanje iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti. O vloženi prijavi je bil po elektronskem mediju obveščen tudi DURS. Opisani postopek ureditve obveznega zavarovanja osebe A je trajal več kot mesec dni. V tem času je oseba A, ki se je dobro poučila o postopkih izterjave neplačanih dajatev, odtujila svoje premično in nepremično premoženje.

Oseba A po vloženi prijavi v obvezno zavarovanje iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti davčnemu organu ni predložila obračunov prispevkov za socialno varnost. Na podlagi prejetih podatkov o vključitvi osebe A v obvezno zavarovanje iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti je davčni organ po uradni dolžnosti v skladu z zakonodajo osebi A z odločbo ugotovil obveznost plačila prispevkov za socialno varnost za navedeno obdobje. Odločba je bila izdana dne 01.09.2008. V odločbi davčnega organa so bili osebi A za obdobje 01.01.2004 do 31.12.2005 obračunani prispevki za socialno varnost v znesku 6.121,54 €, in sicer :

- prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v znesku 3.902,14 €,
- prispevki za zdravstveno zavarovanje v znesku 2.155,34 €,
- prispevki za starševsko varstvo v znesku 32,03 €,
- prispevki za zaposlovanje v znesku 32,03 €.

Davčni organ je v postopku nadzora z odločbo ugotovil obveznost plačila prispevkov za socialno varnost, zato je v skladu s 95. členom ZDavP-2 obračunal za čas od poteka roka za plačilo prispevkov do izdaje odločbe obresti po evropski medbančni obrestni meri za ročnost enega leta v višini, ki je veljala na dan poteka roka za plačilo prispevkov. Obračunavanje obresti v postopku nadzora je v ZDavP-2 urejeno tako, da se za čas od poteka roka za plačilo (npr. 15.04.2005) do dneva izdaje odločbe (01.09.2008) obračunajo obresti po evropski medbančni obrestni meri. Zamudne obresti pa se obračunajo šele po 30 dneh od vročitve odločbe.

Tabela 6: Izračun obresti od obračunanih prispevkov za socialno varnost po medbančni obrestni meri

Mesec	Obračunani prispevki za socialno varnost	Rok za plačilo obveznosti	Datum izračuna obresti	Število dni	Medbančna obrestna mera	Znesek obresti po medbančni obrestni meri
Januar 2004	242,27	01.01.2005*	01.09.2008	1339	5,64	50,13
Februar 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	5,38	49,35
Marec 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	4,80	44,03
April 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	4,50	41,28
Maj 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	4,31	39,53
Junij 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	3,88	35,59
Julij 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	3,89	35,68
Avgust 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	3,95	36,23
September 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	3,95	36,23
Oktober 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	4,00	36,69
November 2004	250,03	01.01.2005*	01.09.2008	1339	4,00	36,69
December 2004	251,01	15.01.2005	01.09.2008	1325	4,00	36,45
Januar 2005	251,01	15.02.2005	01.09.2008	1294	4,00	35,60
Februar 2005	254,28	15.03.2005	01.09.2008	1266	4,00	35,28
Marec 2005	260,38	15.04.2005	01.09.2008	1235	4,00	35,24
April 2005	260,38	16.05.2005	01.09.2008	1204	4,00	34,36
Maj 2005	260,38	15.06.2005	01.09.2008	1174	4,00	33,50
Junij 2005	260,38	15.07.2005	01.09.2008	1144	3,93	32,07
Julij 2005	260,38	16.08.2005	01.09.2008	1112	3,91	31,02
Avgust 2005	260,34	15.09.2005	01.09.2008	1082	3,91	30,18
September 2005	259,99	17.10.2005	01.09.2008	1050	3,90	29,17
Oktober 2005	267,34	15.11.2005	01.09.2008	1021	3,80	28,42
November 2005	265,77	15.12.2005	01.09.2008	991	3,80	27,42
December 2005	267,33	16.01.2006	01.09.2008	959	3,80	26,69
Skupaj	6.121,54					856,83

Legenda: * Obresti se obračunajo po medbančni obrestni meri od 01.01.2005 dalje, ko se je začel uporabljati Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o davčnem postopku ZDavP-1A.

Vir: Slovenske medbančne obrestne mere (SITIBOR).

Iz tabele izhaja, da mora oseba A poleg obračunanih prispevkov za socialno varnost v znesku 6.121,54 € plačati še obresti po evropski medbančni obrestni meri v znesku 856,83 €. Če bi oseba A po vloženi prijavi v obvezno zavarovanje iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti davčnemu organu sama predložila obračune prispevkov za socialno varnost, bi se za predložene obračune prispevkov obračunale zamudne obresti po 96. členu ZDavP. To pomeni, da bi se zamudne obresti obračunale za obdobje od posameznega roka za plačilo prispevkov, to je 15. v mesecu, do predložitve obračunov prispevkov.

V spodnji tabeli je prikazan izračun zamudnih obresti od dejanskega roka za plačilo prispevkov do izbranega datuma 01.09.2008. Datum 01.09.2008 je izbran zaradi primerjave obeh izračunov obresti.

Tabela 7: Izračun zamudnih obresti od obračunanih prispevkov za socialno varnost

Mesec	Obračunani prispevki za socialno varnost	Rok za plačilo obveznosti	Datum izračuna obresti	Število dni	Znesek zamudnih obresti
Januar 2004	242,27	16.02.2004	01.09.2008	1659	136,88
Februar 2004	250,03	15.03.2004	01.09.2008	1631	138,16
Marec 2004	250,03	15.04.2004	01.09.2008	1600	134,75
April 2004	250,03	15.05.2004	01.09.2008	1570	131,50
Maj 2004	250,03	15.06.2004	01.09.2008	1539	128,17
Junij 2004	250,03	15.07.2004	01.09.2008	1509	125,00
Julij 2004	250,03	16.08.2004	01.09.2008	1477	121,66
Avgust 2004	250,03	15.09.2004	01.09.2008	1447	118,56
September 2004	250,03	15.10.2004	01.09.2008	1417	115,50
Oktober 2004	250,03	15.11.2004	01.09.2008	1386	112,37
November 2004	250,03	15.12.2004	01.09.2008	1356	109,39
December 2004	251,01	15.01.2005	01.09.2008	1325	106,62
Januar 2005	251,01	15.02.2005	01.09.2008	1294	103,32
Februar 2005	254,28	15.03.2005	01.09.2008	1266	101,64
Marec 2005	260,38	15.04.2005	01.09.2008	1235	100,64
April 2005	260,38	16.05.2005	01.09.2008	1204	97,22
Maj 2005	260,38	15.06.2005	01.09.2008	1174	93,90
Junij 2005	260,38	15.07.2005	01.09.2008	1144	90,58
Julij 2005	260,38	16.08.2005	01.09.2008	1112	87,04
Avgust 2005	260,34	15.09.2005	01.09.2008	1082	83,72
September 2005	259,99	17.10.2005	01.09.2008	1050	80,08
Oktober 2005	267,34	15.11.2005	01.09.2008	1021	79,04
November 2005	265,77	15.12.2005	01.09.2008	991	75,19
December 2005	267,33	16.01.2006	01.09.2008	959	72,54
Skupaj	6.121,54				2.543,47

Opomba: Od 1.1.2007 so zamudne obresti obračunane v skladu s prvim odstavkom 96. člena ZDavP-2. Od 1.1.2005 do 31.12.2006 so zamudne obresti obračunane v skladu z 31. členom Zakona o davčnem postopku ZDavP-1. Do 31.12.2004 so zamudne obresti obračunane na podlagi 100. člena Zakona o davčnem postopku - ZDavP po stopnji v skladu z Zakonom o predpisani obrestni meri zamudnih obresti in temeljni obrestni meri -

ZPOMZO, Zakonom o predpisani obrestni meri zamudnih obresti - ZPOMZO-1 ter v skladu s Sklepom o spremembi predpisane obrestne mere zamudnih obresti.

Iz tabele izhaja, da bi morala oseba A v primeru, da bi sama predložila obračune prispevkov za socialno varnost, poleg prispevkov za socialno varnost plačati še zamudne obresti v znesku 2.543,47 €.

5.2.5 Finančne posledice posameznega zavarovanja

Oseba A se je izognila plačilu prispevkov za socialno varnost tako, da se je zavarovala po nepravilni podlagi. Iz praktičnega primera obračuna prispevkov izhaja, da je oseba A plačala premalo prispevkov. Razlika je prikazana v spodnji tabeli.

Tabela 8: Izračun zneska razlike med obema vrstama zavarovanja

	Pravilno zav.	Nepravilno zav.		Razlika
	Prisp. s.p.	Prost. prisp.	Pavš. prisp.	
Prisp. za pok. in inv. zav.	3.902,14	1.321,72	538,02	2.042,40
Prisp. za zdrav. zav.	2.155,34		62,24	2.093,10
Prisp. za star. varstvo	32,03			32,03
Prisp. za zaposlovanje	32,03			32,03
Skupaj	6.121,54	1.321,72	600,26	4.199,56
Medbančne obresti	856,83			
Zamudne obresti	2.543,47			

Iz tabele izhaja, da je oseba A s kombinacijo zavarovanja plačala 4.199,56 € manj kot samostojni podjetnik, ki se je zavaroval v skladu z zakonodajo. Pokojninska blagajna je bila prikrajšana za 2.042,40 €, zdravstvena blagajna za 2.093,10 € in državni proračun za 64,06 €. Znesek izgubljenih sredstev je še večji za obračunane obresti, in sicer za 856,83 €, če upoštevamo obresti po medbančni obrestni meri oziroma 2.543,47 €, če upoštevamo zamudne obresti.

Izogibanje plačevanju obveznosti, kot je prikazano v praktičnem primeru, ima finančne posledice, ki se kažejo v zmanjševanju sredstev iz naslova prispevkov za socialno varnost. To posledično pomeni tudi manj sredstev za izdatke za zagotavljanje pravic. Za delovanje sistema socialne varnosti je ključnega pomena, da so prispevki za socialno varnost plačani, in sicer v dejanskih zneskih, ki izhajajo iz pravilno urejenih zavarovanj.

Oseba A je v navedenem obdobju lahko koristila vse pravice iz naslova zdravstvenega zavarovanja, čeprav sama za obvezno zdravstveno zavarovanje ni prispevala nič. Pravice iz naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja so vezane na plačilo teh prispevkov in se posledice neplačevanja teh prispevkov pokažejo šele ob uveljavljanju pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Oseba A je sicer plačevala prispevke iz naslova

prostovoljnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, vendar je bil znesek teh prispevkov samo 1/3 prispevkov, ki bi jih morala plačevati na podlagi obvezne vključitve v zavarovanje iz naslova opravljanja samostojne dejavnosti.

Glede na to, da je država dolžna poskrbeti za pravilno delovanje sistema socialnega zavarovanja, je njena vloga pri zagotavljanju sredstev za pokrivanje izdatkov iz naslova prispevkov socialne varnosti še posebej pomembna. Sistem obračuna prispevkov na način, kot je prikazan, povzroča nepravilnost med tistimi, ki plačujejo obveznosti iz naslova prispevkov, in tistimi, ki ne plačujejo prispevkov ali jih plačujejo premalo. Zato država poskuša z različnimi ukrepi zagotoviti spoštovanje zakonov in povečati finančno disciplino pri plačevanju prispevkov za socialno varnost. DURS izvaja nadzor nad obračunanimi in plačanimi prispevki in skupaj z obema zavodoma preverja pravilnost prijave v obvezno zavarovanje za posamezno osebo glede na status (zaposlen, samozaposlen, kmet, itd.).

Za zagotovitev učinkovitejšega sledenja pravilnosti ureditve obveznih zavarovanj in posledično pravilnega obračunavanja in plačevanja prispevkov za socialno varnost bi bilo potrebno:

- Izboljšati informacijski sistem DURS tako, da bo mogoče bolj učinkovito in hitreje ugotavljanje nepravilnosti pri obračunu ali zavarovanju zavezancev za plačilo prispevkov.
- Povezati institucije kot so DURS, ZZZS, ZPIZ, AJPES, Zavod RS za zaposlovanje in druge, ki vodijo evidence o zavarovanih osebah tako, da se prepreči nepravilno zavarovanje in posledično nepravilno obračunavanje prispevkov. To je mogoče ob vključitvi vseh institucij v sistem elektronskega poslovanja na način, da ima posamezna institucija določena pooblastila za dostop do podatkov, ki so potrebni, da se prepreči nepravilnosti, hkrati pa skrajša postopke.
- Izvesti več inšpekcijskih nadzorov in posredovati ugotovitve ustreznim institucijam (npr. delovni inšpektor ugotovi nepravilno zavarovanje osebe in obvesti o ugotovljeni nepravilnosti ZPIZ), ki lahko preprečijo nepravilnosti.
- Dosledno izvajanje zakonsko določenih sankcij za namerno nepravilno ureditev zavarovanj oziroma za namerno napačno obračunavanje obveznosti.

SKLEP

V diplomskem delu je predstavljeno obsežno področje prispevkov za socialno varnost. Prispevke so dolžni plačevati delodajalci in delojemalci ter drugi z zakonom določeni zavezanci. S plačilom prispevkov za socialno varnost si državljani Republike Slovenije zagotavljamo pravice iz naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zdravstvenega zavarovanja, prav tako so zagotovljene pravice iz starševskega varstva in pravice iz naslova brezposelnosti. Za Slovenijo je značilen sistem financiranja prispevkov za socialno varnost na način, da vsakdo prispeva po svojih zmožnostih. Pravice iz zdravstvenega zavarovanja so

zagotovljene vsem enake - načelo solidarnosti med zavarovanci. Od višine vplačanih prispevkov pa je odvisna višina pokojnine in višina nadomestila dohodka.

Na praktičnem primeru sem prikazal, kako velik je izpad prispevkov za socialno varnost v primeru izogibanja plačevanja prispevkov za socialno varnost. Iz prikazanega primera izhaja, da bi morali z ustreznimi ukrepi države takšen primanjkljaj sredstev iz naslova prispevkov preprečevati oziroma preprečiti. To bomo dosegli s posodobitvijo poslovanja institucij, ki spremljajo obračunavanje in plačevanje prispevkov, z večjo medsebojno povezavo med organi in institucijami, s spremembo oziroma poenotenjem zakonodaje s tega področja, pa tudi z izvajanjem sankcij nad ugotovljenimi nepravilnostmi.

Statistični podatki kažejo, da je Slovenija po stopnjah prispevkov za socialno varnost v primerjavi s stopnjami prispevkov izbranih držav OECD med manj obremenjenimi. Kljub temu imajo prispevki za socialno varnost pomembno vlogo kot vir financiranja socialnega zavarovanja in zagotavljajo visoko raven socialne varnosti. Država regulira prispevke z ustrežno zakonodajo, s katero poskuša zakonsko določiti obveznost vključitve v zavarovanje in plačevanje prispevkov. Določa ukrepe za povečanje finančne discipline pri plačevanju prispevkov, ukrepe za izvajanje nadzora nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov, določa izvajanje ukrepov izterjave in določa ukrepe za kaznovanje tistih zavezancev, ki prispevkov ne plačujejo. Zaradi hitrih uvajanj sprememb zakonov in pravilnikov posameznega področja socialne varnosti lahko prihaja do neskladij med zakoni. Poenotenje zakonov in uskladitev pravilnikov v smeri poenostavitve postopkov evidentiranja, obračunavanja in plačevanja prispevkov bo omogočilo tudi boljšo kontrolo pravilnosti in preglednosti sistema.

Najpomembnejši področji sistema socialne varnosti predstavljata pokojninsko in zdravstveno področje, ki zbereta največ prispevkov za socialno varnost. Prispevke zbirata ZPIZ in ZZZS. Na osnovi zakonsko določenih kategorij zavarovancev so določene osnove, od katerih se plačujejo prispevki, stopnje prispevkov in pravice, ki izhajajo iz plačanih prispevkov za socialno varnost. Določeni so postopki in načini zbiranja prispevkov ter izterjava neplačanih prispevkov. Pri izvajanju postopkov se uporabljajo tudi predpisi davčnega in drugih področij.

Kljub različnim ukrepom še vedno obstajajo zavezanci, ki se izogibajo plačevanju prispevkov za socialno varnost. Vzroki za izogibanje so različni. Večinoma je izogibanje plačevanja prispevkov namerno, le v manjši meri prihaja do tega zaradi nevednosti ali nezmožnosti plačila.

Z uvajanjem sistema elektronskega povezovanja med organi državne in javne uprave ter med občani in organi se poskuša zagotoviti zakonitost, enakost, krajše in hitrejše postopke, predvsem pa preprečiti izogibanje plačevanju prispevkov za socialno varnost.

Sistem socialnega zavarovanja, kot ga ima Slovenija, dobro deluje v pogojih uspešnega gospodarstva in napredka, ko je visoka zaposlenost. Glede na to, da so se tako v evropskih državah kot tudi v Sloveniji spremenili zlasti ekonomski pogoji poslovanja, spreminja pa se tudi starostna struktura prebivalcev, bo potrebno v prihodnje razmisliti o načinu, kako ohraniti pravice iz naslova socialne varnosti v obstoječem okviru, oziroma na kakšen način razvijati sistem socialne varnosti, da bo dosegel višjo raven. Doslednost pri obračunavanju in pravilno ter redno plačevanje prispevkov za socialno varnost je eden izmed pogojev, ki zagotavljata obstoječo raven socialnih pravic.

LITERATURA IN VIRI

1. Bailey, C., & Turner, J. (2001). Strategies to Reduce Contribution Evasion in Social Security Financing. *World Development*, 29(2), 385-393.
2. Barrand, P., Ross, S., & Harrison, G. (2004). *Integrating a Unified Revenue Administration for Tax and Social Contribution Collections: Experiences of Central and Eastern European Countries*. Washington: International Monetary Found.
3. Bešter, H.(1996). *Pokojninski sistemi v svetu in pri nas*. Ljubljana: Center Marketing International.
4. *Bilten javnih financ*. (Februar 2011). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
5. Bubnov-Škoberne, A. (2007). Socialna država in reforme. *Delavci in delodajalci*, 7 (1), 5-8.
6. Čok, M., Stanovnik, T., Cirman, A., Prevolnik Rupel, V. & Mrak, M. (2007). *Javne finance v Sloveniji*. (9. izdaja) Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
7. Manchester, J. (1999). Compliance in Social Security Systems Around the World. V O.S. Mitchell, R.J. Myers, & H. Young (ur). *Prospects for Social Security Reform* (str. 295-312). Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
8. Novak, M. (2005). Socialna varnost kot strošek dela v obdobju globalizacije. *Delavci in delodajalci*, 5 (2-3), 281-297.
9. *OECD Tax Database*. Najdeno 10. marca 2011 na spletnem naslovu http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_34533_1942460_1_1_1_37427,00.html#ssc
10. Pernek, F., Kostanjevec, B. & Čampa, M. (2009). *Davčno pravo in javne finance*. Novo mesto: Fakulteta za poslovne in upravne vede.
11. Sklep o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja. (2000). *Uradni list RS*. (Št. 111/2000, 1. december 2000).
12. Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic. (2003). *Uradni list RS*. (Št. 92/2003, 26. september 2003).
13. Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic. (2004). *Uradni list RS*. (Št. 17/2004, 24. februar 2004).
14. Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic. (2004). *Uradni list RS*. (Št. 139/2004, 28. december 2004).
15. Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic. (2005). *Uradni list RS*. (Št. 17/2005, 24. februar 2005).
16. Sklep o najnižji pokojninski osnovi in osnovi za odmero dodatnih pravic. (2005). *Uradni list RS*. (Št. 29/2005, 22. marec 2005).
17. Sklep o pavšalnih prispevkih za obvezno zdravstveno zavarovanje. (2005). *Uradni list RS*. (Št. 36/2005, 8. april 2005).
18. Sklep o spremembah in dopolnitvah sklepa o pavšalnih prispevkih za obvezno zdravstveno zavarovanje. (2003). *Uradni list RS*. (Št. 127/2003, 19. december 2003).
19. Sklep o spremembah sklepa o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja. (2003). *Uradni list RS*. (Št. 19/2003, 24. februar 2003).

20. Sklep o spremembah sklepa o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja. (2004). *Uradni list RS*. (Št. 17/2004, 24. februar 2004).
21. Sklep o spremembah sklepa o določitvi prispevkov za posebne primere zavarovanja. (2005). *Uradni list RS*. (Št. 17/2005, 24. februar 2005).
22. Sklep o uskladitvi zajamčenega osebnega dohodka. (2003). *Uradni list RS*. (Št. 127/2003, 19. december 2003).
23. *Slovenske medbančne obrestne mere (SITIBOR)*. Najdeno 15. januarja 2009 na spletnem naslovu <http://www.zbs-giz.si/zdruzenje-bank.asp?StructureId=486>
24. Stanovnik, T. (2008). *Javne finance*. (4. izdaja) Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
25. Strban, G. (2008). Socialna varnost oseb aktivni zunaj delovnega razmerja. *Delavci in delodajalci*, 8 (2-3), 345-364.
26. *Taxation trends in the European Union*. Najdeno 7. marca 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2010/2010_full_text_en.pdf
27. Urbas, J. (2008). Socialna varnost samozaposlenih v primeru brezposelnosti. *Delavci in delodajalci*, 8 (2-3), 479-506.
28. Ustava Republike Slovenije. (1991). *Uradni list RS*. (Št. 33/1991, 28. december 1991).
29. Ustavni zakon o spremembi 50. člena Ustave Republike Slovenije (UZ50). (2004). *Uradni list RS*. (Št. 69/2004, 24. junij 2004).
30. Vodovnik, Z. (2009). *Poglavja iz delovnega in socialnega prava*. Nova Gorica: Evropska pravna fakulteta.
31. Zakon o davčnem postopku (ZDavP). (1996). *Uradni list RS*. (Št. 18/1996, 2. april 1996).
32. Zakon o davčnem postopku (ZDavP-2). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 117/2006, 16. november 2006).
33. Zakon o gospodarskih družbah - uradno prečiščeno besedilo – (ZGD-1-UPB3). (2009). *Uradni list RS*. (Št. 65/2009, 14. avgust 2009).
34. Zakon o izvajanju dogovora o politiki plač v zasebnem sektorju v obdobju 2004–2005 (ZIDPPZS). (2004). *Uradni list RS*. (Št. 70/2004, 28. junij 2004).
35. Zakon o izvajanju dogovora o politiki plač za obdobje 2002–2004 (ZIDPP04). (2002). *Uradni list RS*. (Št. 59/2002, 5. julij 2002).
36. Zakon o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (ZMEPIZ). (2000). *Uradni list RS*. (Št. 81/2000, 15. september 2000).
37. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju - uradno prečiščeno besedilo – (ZPIZ-1-UPB4). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 109/2006, 23. oktober 2006).
38. Zakon o prispevkih za socialno varnost (ZPSV). (1996). *Uradni list RS*. (Št. 5/1996, 31. januar 1996).
39. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o davčnem postopku (ZDavP-1A). (2004). *Uradni list RS*. (Št. 139/2004, 28. december 2004).

40. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o matični evidenci zavarovancev in uživalcev pravic iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (ZMEPIZ-A). (2007). *Uradni list RS*. (Št. 111/2007, 5. december 2007).
41. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1F). (2005). *Uradni list RS*. (Št. 72/2005, 29. julij 2005).
42. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prispevkih za socialno varnost (ZPSV-B). (1998). *Uradni list RS*. (Št. 3/1998, 17. januar 1998).
43. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prispevkih za socialno varnost (ZPSV-C). (2000). *Uradni list RS*. (Št. 81/2000, 15. september 2000).
44. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prispevkih za socialno varnost (ZPSV-B). (1996). *Uradni list RS*. (Št. 34/1996, 29. junij 1996).
45. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-K). (2008). *Uradni list RS*. (Št. 76/2008, 25. julij 2008).
46. Zakon o spremembah Zakona o prispevkih za socialno varnost (ZPSV-D). (2001). *Uradni list RS*. (Št. 97/2001, 4. december 2001).
47. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih - uradno prečiščeno besedilo - (ZSDP-UPB2). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 110/2006, 26. oktober 2006).
48. Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). (2010). *Uradni list RS*. (Št. 80/2010, 12. oktober 2010).
49. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju - uradno prečiščeno besedilo - (ZZVZZ-UPB3). (2006). *Uradni list RS*. (Št. 72/2006, 11. julij 2006).
50. Žibert, F. (1993). *Teorija javnih financ*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.